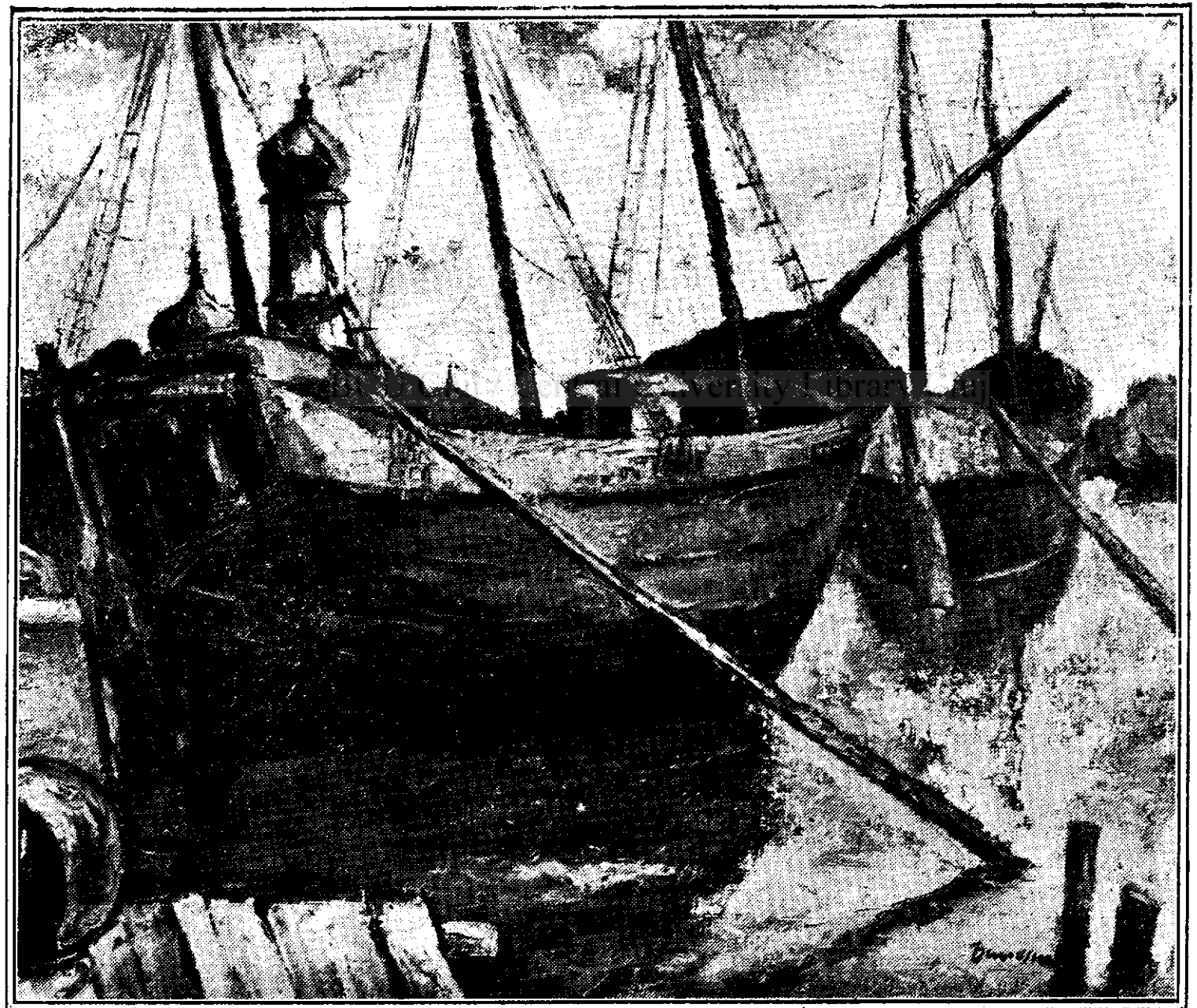


UNIVERSUL
LITERAR



MARIUS BUNESCU: CORABII LA VALCOV

An XLII, Nr. 45.
7 Noembrie 1926.

Lei 5



Plutitorul văzduhului

Miraculosul regat al albastrelor veșnice spații
Unde-un fluid nevăzut îmbrășează abstractul
Lagăr de pace, de somn, eden de mătase al tăcerii
Câmp monstruos de război, între cosmice forțe nebune.

Clară și lină fântână mângâitoare, a luminii
Unde se-ascunde un dragon fioros: Necunoscutul
Cale vrăjită-a dorinții, sperării și viselor toate
Negru abis ce revărsă blestem și trăsnet de moarte.

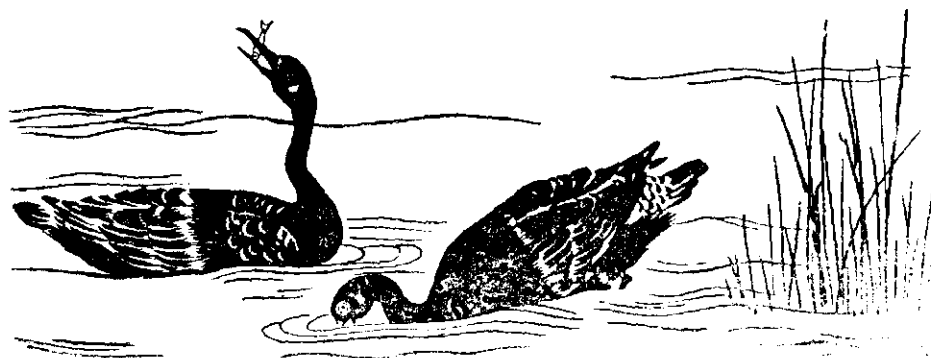
Însă prin largul abstract, iată concretul apare:
Moară de vânt căpiată, sbughind-o cu sgomot prin nouri
Duce cu dansa un vierme nsetat de gol și de goană,
Suflet pribeag prin etern ce-aleargă să prindă eternul.

EUGENIU SPERANȚIA

TOAMNA

Gândesc la zilele de toamnă de-acum și cele de-odinioară
și văd un morman de frunze uscate ce ard, — iluziile moarte,
pomi despuiași pe înfinse câmpuri deșarte
și drumuri lungi... nesfârșite și prăfuite drumuri de țară;
sate depărtate, în care numai biserica cenușie se 'nalță în mijloc
cu turla în zori și 'n amurg poleită cu-argint sau licărind ca un foc,
câteva căsuțe albe, singuratice la margini, și-atât,
Acolo țărani își fac socoteli pentru iarnă, chibzuind în ce fel și cu cât,
să vândă la moară, la boer ori la țârg,
grâul cel nou ce-l măsoară cu sărg;
acolo însă e chiot și cântec deși poate toamna e 'n toi,
căci vinul nou nu rămâne ascuns în butoi.
Gândesc apoi la stâncile goale, cu ogrăzile rupte,
la cocorii prin ceață vâslind cu șipete reci și 'nterupte,
la serile lungi, liniștite, cu tainicul foc de pe vatră
și gândul din nou mă întoarnă, aici, în orașul de piatră:
o toamnă vânăta, rece, fără cer, fără zare,
cu tuse seacă pe străzi și nopți cu delir și crisper.
Mele, în tine însuși te strângi cu 'nfrigurare
pe urmă te cauți pretutindeni fiindcă e o plecare ficcare moment,
înțelegi că amintirile nu mai pot fi un prezent,
lași trecutul să doarmă și viitorul îl lași necercetat
și 'n fiecă scară tresari când auzi depărtat
șuerul strident al trenurilor care pleacă;
te pleci atunci clipei de față umilit ca un rob
și-ți zici resemnat că toamna altfel nu poate să treacă,
și iată de ce simți înșfârșit că ești cel mai singur om de pe glob.

N. FURCA



Din literatura engleză

Povestea unchiului unui comi-voiajor

(The Pickwick Club, partea 2-a cap. XX)

de CHARLES DICKENS

Unchiul meu, domni' mei, zise comi-voiajorul, era un ștrengar bine dispus, cel mai voios, cel mai bine dispus, cel mai pișcher din câți ștrengari au existat vreodată. Aș fi vro't să-l fi cunoscut domniile-voastre... Dar nu, răsândindu-mă, n'aș vroii de loc; căci dupe mersul vremii, dacă l-ați fi cunoscut, ați fi — vai! — ori morți, ori aproape de groapă, ați fi renunțat să colindați prin lume, ceia ce n'ar fi oropsit de neprețuita plăcere de a vă vorbi în acest moment. Domni' mei, ași fi vroii ca tații dvs, și mamele dvs, să fi cunoscut pe unchiul meu, le-ar fi plăcut de minune, în special respectabilelor dv. mame. Sunt sigur, fără dor și poate.

Printre numeroasele sale virtuți, avea deună ce predominau, iau îndrăzneala să le dau în vileag, erau: pușul și cântecele la băntură. Iertați-mă că mă las târât de melancolica aducere-aminte a talentului ce nu mai este, ori-cum, d-lor, nu în orice zi a săptămânii veți întâlni un om ca unchiul meu.

Am recunoscut ca prea onorabil pentru unchiul meu tovărășia și intima amicitie ce-l lega de Tom Smart, din marea casă de comerț Bilson și Slum, Cateaton-Street, City. Unchiul meu voiaja pentru Tiggiu și Welps; dar multă vreme a făcut aceiaș călătorie de afaceri ca și Tom.

Prima seară când s'au întâlnit, unchiul meu prinse o mare afecțiune pentru Tom și Tom prinse altă afecțiune, la fel, pentru unchiul meu. Nu se cunoșteau de cât de o jumătate de ceas, când și parlară pe fabricația celui mai bun castron de puș și pe tupeala sorbitului său. S'a stabilit că unchiul meu a câștigat pentru execuție; iar în ce privește băutul, Tom îl întrecu cu aproape jumătatea unei lingurițe. Luară câte un alt bol fiecare, pentru a-l bea reciproc în sănătatea lor și fură de a unui prieten devotați tot timpul. E un destin în acest fel de lucruri, d-lor; e ceva mai tare de cât noi.

Ca înfățișare personală, unchiul meu era o idee mai sursă ca o talie mijlocie; era de asemenea o idee mai gros; poate că obrazul său era o idee mai roșcovan de cât fețele obișnuite. Avea, însă, fața cea mai jovială ce ați putut vede vre-o dată, d-lor. Avea ceva de flecar, cu un nas și o bărbie aduse favorabil. Ochii săi străluceau mereu de veselie și pe figura sa înfloreau perpetuu un surâs, vesel, satisfăcător, șagalnic. Odată fu aruncat din cabrioletă sa și se ciocni cu capul de un pietroi pus de marginea drumului. Rămase acolo buimăcit, cu mura atât de turlită în nisip, că servindu-mă de o expresie energică a sa, dacă biata mura-sa ar fi putut reveni pe pământ, nici ea nu l'ar fi recunoscut. Reflectând la aceasta, gentlemen, pot să vă dau cuvântul meu de cinste că la moartea c' unchiul meu n'avea decât doi ani și șapte luni, și, fără să vorbim de sgârieturi, de cismele-i întoarse pe dos. — fără îndoială, biata femeie s'ar fi uluit grozav, chiar de n'ar pune la socoteală nasul său și fața sa rubicundă. Nu importă. El era acolo, întins și de multe ori am auzit zicându-se că surădea atât de plăcut, ca și cum ar fi căzut de bunul lui plac. După ce i-a luat sânge, îndată ce s'a simțit reînviind, a început să se aranjeze cum trebuie în pat, și trase un răs, îmbrățișă tnerica care-i ținea lighenașul (cu sângele scos), după

care ispravă ceru numai de cât un coțlet de berbec și nuci marinate. Era mare amator de nuci marinate, d-lor; spunea că, luate fără oțet, face berea mai bună la gust.

Marele turneu al unchiului meu avea loc odată cu căderea frunzelor. Atunci făcea el intrări de fonduri și și lua comisiunile pentru părțile de nord. Mercea din Londra la Edinburg, de la Edinburg la Glasgow, din Glasgow revenea la Edinburg și în fine la Loudra cu vaporul. Trebuie să știți că a doua vizită la Edinburg era pentru propria sa plăcere; avea obiceiul de a reveni pentru o săptămână, exact timpul să și vadă prietenii, și cum dejuna cu acesta, gusta cu cellalt, cina cu un al treilea și supă cu un altul, petrece o frumoasă săptămână, nu prea prost ocupat. Nu știu dacă unul din domniile-voastre a încercat un solid dejun scoțian, substanțial, abundant, apoi a mers să făcă o gustărică cu un butoiăș de stridii și o duzină de sticle de bere albă cu unul sau două flacoane de acel rachiu zis Wiskey, pentru ca să termine. Dacă vi s'a întâmplat aceasta, veți conveni cu mine că trebuie să ai capul oarecum solid să faci onoarea, după aceea, unei cine și unui supeu.

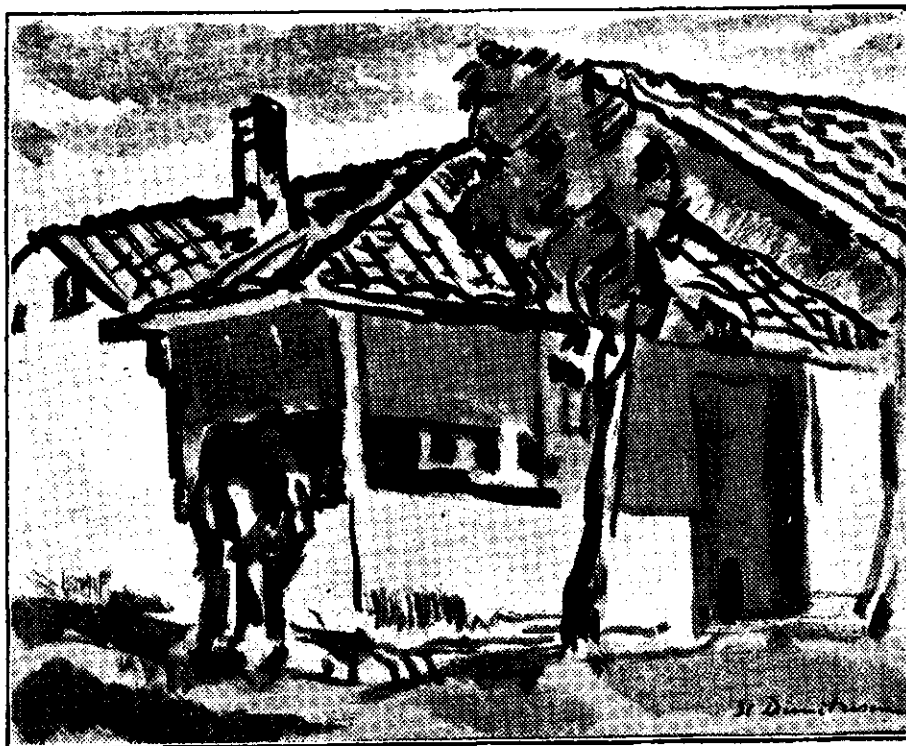
Dar, să vă binecuvinteze Dumnezeu pe toți! Asta nu era nimic pentru unchiul meu. Era atât de bine făcut că așa ceva era pentru el un joc de copil. L'am auzit spunând că putea să ție piept multora din Dundee și să revie acasă fără să se poticuească, și dv. știți, gentlemen, că indivizii din Dundee au capetele și pușul atât de tari că nu le poți găsi pereche între cei doi poli. Am auzit vorbindu-se de un om din Dundee și de un altul din Glasgow care băură împreună timp de cincisprezece ciasuri consecutiv. Duce câte știu, se poate garanta că amândoi fură sufo-

cați în acelaș moment aproape; dar odată trecută și aceasta, gentlemen, nu se găsiră de loc mai rău.

Într-o seară, donăzeci și patru ore înainte de epocă ce și fixase pentru imbarcare, unchiul meu supă cu unul din cei mai vechi amici ai lui, care locuia în partea veche a orașului Edinburg. Un Mac, așa cevașilea, urmat de patru silabe. Erau; soția gospodarului, cele trei fiice ale gospodarului, precum și trei sau patru Scoțieni groși și pestriți, cu sprâncenile stufoase, ce-i înfrunise gospodarul să făcă onorurile lui unchiu-meu și pentru a da o mână de ajutor la gonirea melancoliei. Fu un supeu glorios. Se mânca somn marinat, balog afumat, câte o căpățână de miel, câte un cârnăt cu sânge, un haggis, celebră mâncare scoțiană care l'aranja stomacul unchiului meu ca unui amorăș. Mai erau ele multe altele, al căror nume l'am uitat, dar totuși lucruri bune. Fetițele erau agreabile, femeia proprietarului părea una din cele mai bune creaturi din câte au existat, și unchiul meu se arăta de o dispoziție încântătoare. Astfel, în tot timpul seratei făcea să vezi fetițele surzând pe ascuns și pe cucoana izbucnind în râsete, iar pe veseliu companioni putând atât de frumos că larga lor față ajunsese stacojie. Nu-mi reamintesc precis câte pahare de grog cu Wiskey au băut fiecare după supeu; dar ceia ce știu e că spre ceasul unu către dimineață feciorul proprietarului își pierdu cunoștința în momentul când intona pentru a donăzecea oară un cuplet din cântecul lui Burns 1). Oh, Willie, mai vântură nișită bere! O melodie dumnezeiască croită pentru beție: cântecul fiind dedicat lui Bacus și Bacus, divinitatea chefului, fiind un zeu.

Cum de o jumătate de oră aproape era singurul meșter le unchiul meu vedea încă la masă, își făcă socoteala că ar fi poate timpul să plece, să poată ajunge ori-cum la o oră decență la gazda sa, mai cu seamă că băutura începuse de la șapte ceasuri scara. Cu toate acestea, crezând că n'ar fi politicos din partea sa să plece

1) Burns, autor al celebrelor cântece populare scoțiene, cel mai mare poet al Scoției (1759—1796).



Șt. DIMITRESCU: Desen.

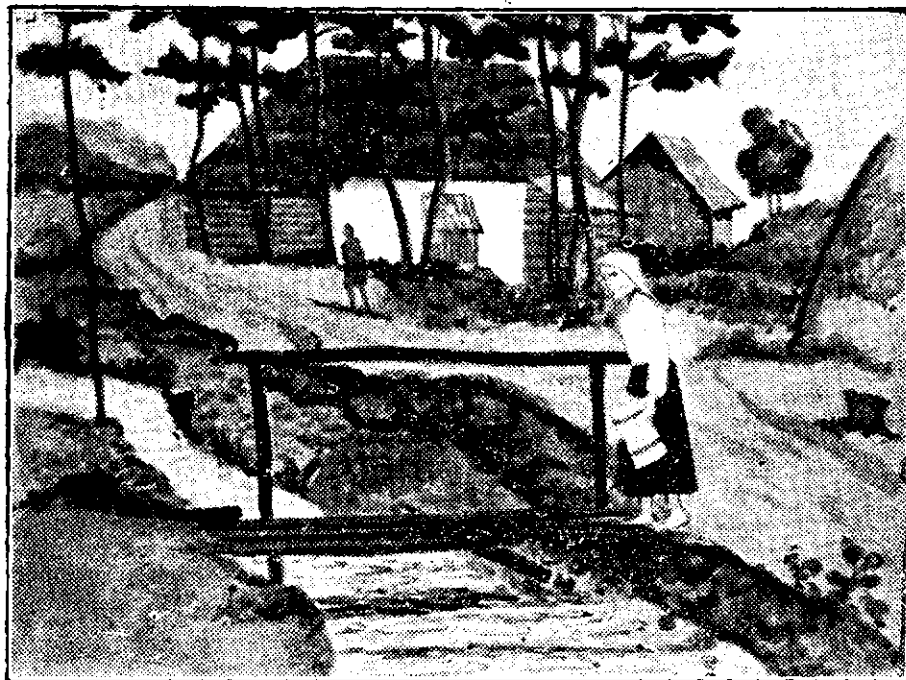
fără un „bum rămas“, unchiul meu își voia singur președinția, mai amestecă un pahar de grog, se sculă să propue ceva în sănătatea sa, își adresează un discurs adus birșor și, foarte încântat, bău toastul cu entuziasm. În timpul acesta nimeni nu se deșteptă. Unchiul meu mai bău încă o picăturiță curată, de rândul acesta de frică să nu-i facă pușul vre un rău, înșfăcă pălăria, eși în stradă.

Vântul sufla cu tărie când unchiul meu închise ușa gospodarului. Își îndesă solid pălăria pe cap, își infundă mâinele în buzunare și privind în văzduh, trecu repede în revistă starea atmosferică. Nori treceau peste lună cu viteza cea mai ne bună, aci o întuneca de tot, aci îi permitea să răspândească toată splendoarea ei pe obiectele ce-l împrejmuisă; apoi trecând din nou peste ea, o întuneca cu o rapiditate de necrezut. „In adevăr, zise unchiul meu, adresându-se timpului ca și cum s'ar fi simțit personal ofensat, asta nu poate merge așa. Nu e timpul ce-mi trebuie pentru călătorie. Nu-l vroi cu nici un preț“, zise unchiul cu o voce impunătoare. După ce repetă aceasta de câteva ori, și după ce-și asigură echilibrul, zăpăcit ori și cum de o atât de lungă privire în aer, se puse vesel în mars.

Casa amicului gospodar era în Canon-gate, și unchiul meu avea de mers în cea laltă parte a Laithwalk-ului; ceva mai mult de o milă distanță. În dreapta sa, în stînga, se ridicau către ceruri case mari izolate, înalte, descărnate ale căror fațade erau negrite de vârstă; ale căror ferestre, ca ochii unor bătrâni, păreau spălăcite și gănușite de ani. Șase, șapte, opt etaje se îngrămădeau ca niște castele de cărți de joc, unele pe deasupra celorlalte, aruncându-și umbra groasă pe drumul pavat cu pietre sgrontoroase, făcând noaptea și mai neagră. Un mic număr de felinare erau risipite la mari distanțe; dar ele serveau, doar, să arate intrarea murdară a cătorva strănate infundături, sau a cătorva scări conducând prin cotituri repezi și complicate la diverse etaje superioare. Tot privind aceste lucruri cu aerul unuia care le-a văzut prea de multe ori ca să-i mai pese de ele, unchiul meu mergea prin mijlocul străzei cu degetul gros în buzunarul jiletcii, modulând din timp în timp cântecelel său cu atâta căldură că oneștii locuitori ai vecinătății, treziți din primul lor somn, tremurau în pat până ce larma se îndepărta, convingându-se atunci că era un derbedeu de bețiv ce-și căta culcușul urlând, se acopereau mai călduros și adormiau din nou.

Vă povestesc cu minuțiozitate cum unchiul meu mergea pe mijlocul drumului, cu degetele mari în buzunarele jiletcii, pentru că, după cum zicea și el adese ori, și cu drept cuvânt, n'ar eși nimic extraordinar din această poveste, dacă nu vedeți destul de distinct, chiar de la început, că nu avea cătuși de puțin spiritul întors către supranatural sau către romantic.

Unchiul meu, mergea, așa dar, cu degetele în buzunarele jiletcii sale, ocupând pentru el tot mijlocul străzii, și cânta când un refren de dragoste, când un refren de chef; iar când obosia de amor și de bacus, fluera melodios; astfel atinse el podul nordului, care în acest loc reunește vechiul oraș Edimburg cu orașul nou. Se opri timp de un minut, luă seama la îngrămădirea stranie și neregulată a luminelor înesate în naltul văzduhului că ai crede că vezi stele strălucind, deoparte, pe zidurile fortăreței, de alta pe Calton-Hill pentru a lumina castele aeriene. La picioarele lor, antica și pitoreasca cetate dormea liniștită în obscuritatea sa majestoașă, în vreme ce



LEON VIORESCU : Peisaj.

vechiul tron al lui Arthur 2), care se ridică impozant și sumbru, ca un geniu puternic, părea că păzește și protejă castelul Holgrood 3). Zic domnilor, că unchiul meu se opri un minut sau două să privească în jurul lui. Apoi, făcând un compliment ca de cinci parale timpului care se luminează puțin, cu toate că luna mergea la culcare, se repuse pe mers, tot așa de regal ca și înainte, ocupând mijlocul drumului, cu o mare demnitate, de teamă ca nu cumva cineva să-i dispute posesia. Cu toate acestea, cum nu se găsea nimeni care să deschidă o contestație pe această chestiune, el continuă să meargă, cu degetele mari în buzunarele jiletcii sale, pașnic ca un mielușel.

Când unchiul meu atinse finele Laith-Walk-ului, trebu să traverseze un terci-viran, la capătul căruia, în timpul acela se găsea o ogradă, aparținând unui rotar, care răscumpăra dela administrația poștelor trăsuri scoase din serviciu. Unchiul meu era un mare amator de trăsuri: vechi, tinere sau de vârstă mijlocie, și-l apucă dragostea să se deranjeze din drum, fără alt scop de cât să ochiască printre uluci o uzină de antice diligente, ce-și reamintea el că le-ar fi văzut acolo, în foarte rea stare, toate dezmembrate. Unchiul meu, d-lor era de un caracter deschis și se supăra repede; nepu-tând vedea bine printre țărși, sări pe deasupra, se așeză liniștit la cărma infiptă pe o capră înaltă, începu să numere fărâmurile unei butci cu o gravitate remarcabilă.

Erau acolo poate o duzină, poate chiar mai multe, unchiul meu nu era sigur de asta și cum era un om prea scrupulos în ce privește cifra, nu-i plăcea să citeze fără să și calculeze. În fine erau ele acolo toate talmeș-balmeș, într-o neînchipuită stare de plâns. Portierele erau smulse din țâțânele lor, garniturile ridicate; numai din loc în loc câte o sdreanță mai atârna doar de un cui ruginit. Felinarele erau duse, frânele leșinate de multă vreme, arcurile fâdări făcute, lemnăriile despuiate de vâpșea. Vântul fluera prin crăpături și ploaia

care se strânsese pe imperiale, cădea picături cu picături în interior, cu un sunet surd și lugubru; era, în fine, scheletele unor harabale decedate; și în acest colț solitar, la această oră a morții, aveau ceva funebru și oribil.

Unchiul meu își propti capul în palme și se puse să gândească la lumea activă, foarte ocupată ce a călătorit odinioară în aceste derăpănite trăsuri și care acum era tot atât de tăcută și tot atât de schimbată ca și ele însăși. El gândi la numeroșii indivizi cărora aceste carcere viermănoase le adusesse timp de ani, pe toate anotimpurile, atâtea noutăți așteptate cu nerăbdare: noutăți despre călătorii ferice și de bună sănătate, expedițiuni de scrisori de schimb și de bani. Negustorul, iubitul, nevasta, văduva, mama, școlarul, bombonul cel mic care se acată de poartă așteptând factorul; cu câtă grijă fiecare din ei n'au așteptat sosirea acestei bătrâne diligențe! Și acum ce au ajuns? Domni mei, unchiul meu spunea că s'a gândit la toate acestea, dar eu presupun că le-a citit într-o carte oare-care, căci e pozitiv că tot privind acele schelete de trăsuri, căzu într'un fel de ațipeală, din care fu deodată trezit de un clopot vecin care sună ora două. Ori, unchiul meu nu era cu nimic distins pentru o gândire repede și dacă în realitate s'ar fi gândit la toate acestea, sunt convins că gândul lor l-ar fi ținut cel puțin două ore și jumătate. Cred că pot să vă afirm că unchiul meu căzuse într'o toropeală, fără să se fi gândit la ceva.

Ori cum ar fi, orologiul bisericii bătu ceasul două. Unchiul se deșteptă, își frecă ochii și sări în picioare urmit.

Într'o clipită, cum orologiul sfârși de sunat două ceasuri, acest ocol desert și părăsit deveni plin de viață și de activitate. Portierele fură puse în balamalele lor, garniturile restaurate, lemnăriile văpsite, felinarele aprinse. Perne, pufuri fură pe fiecare scaun; hamalii îndesau pachetele în fiecare cutăr, gârziile aranjau sacii cu scrisori? grăjdarii aruncă găleți de apă pe roțile înoite; o cantitate de oameni se îngrămădeau din toate părțile controlând cărmele la fiecare trăsură. Pașagerii soseau, valizele erau împachetate; caii înhămați, în fine se vedea evident că fiecare diligență trebuia să plece fără întârziere. Boerilor, unchiul meu deschise

2) Rege legendar, care ar fi introdus creștinismul în Anglia.

3) Vechi castel ce a servit de reședință suveranilor, între cari și Maria Stuart.

ochii atât de mari, văzând toate aceste preparative, că până în ultimul moment al vieții sale, nu-și putea explica cum a fost capabil să-i mai închidă vre-odată.

— Haida-ha! zise o voce alături de unchiul meu, în același timp când și simți punându-și o mână pe umăr; sunteți înscrisi pentru un număr în interior, e timpul să urcați.

— Eu, înscris? se întrebă unchiul întorcându-se.

— Da, de sigur.

Unchiul meu, getlemenii, nu putu zice nimic, atât era de speriat. Și mai straniu ca acestea toate fu că, deși era acolo un așa de mare număr de persoane, și cu toate că nătre noi seoseau la fic-care minută, nu puteai spune de unde veneau; păreau că es misterios de sub pământ, sau din aer și dispăreau în același chip.

Cum un comisioner punea bagajul în trăsură și-și lua bacșișul, se întorcea și, crac, era dispărut! Înainte ca unchiul să se îngrijească de ceace devenise, o altă jumătate duzină apăreau, clătănându-se sub greutatea pachetelor ce păreau atât de mari cât să-i strivească. O altă ciudățenie, fu aceia că toți călătorii erau îmbrăcați într-un hal destul de straniu. Purtau un soi de anterie mari brodate, cu pulpane largi, enorm de ornate și fără gulere; în fine purtau vaste peruci ce se prelungeau pe ceafă ca un valtrap la cal. Unchiul meu nu putea înțelege nimic.

— Ei bine, o să urcăm? zise individul care se mai adresase unchiului meu.

Acesta era îmbrăcat ca un curier de diligență, dar avea o perucă pe cap și bogate găetane la mâneci. Cu o mână ținea un felinar și cu cealaltă o strașnică pușcă cu cremene.

— O să sfârșești cu urcatul, Jack Martin? repetă straja apropiindu-și felinarul de fața lui unchiu-meu.

— Na-ți-o frântă! exclamă unchiul dând un pas sau doi înapoi, iată că e și familiar.

— Așa este scris pe foaia de drum, răpăcă curierul.

— Adică, nu e și un domn înainte? întrebă unchiul meu, căci găsea că un conductor, ce nu-l cunoștea și care-l chema Jack Martin, pe scurt, își lua o libertate ce administrația poștelor n'ar fi aprobat-o dacă ar fi fost pusă în cunoștință.

— Nu, nu e, i-o întoarse conductorul rece.

— Locul e plătit? întrebă unchiul meu.

— Bine înțeles.

— Așa! Ei bine, haidem. Ce trăsură?

— Chiar asta, răspuse garda arătând o diligență gotică, a cărei portieră era deschisă, scara lăsată și care făcea serviciul din Edinburg la Loudra.

— Așteptați, iată alți călători: lăsați-i să se urce întâi.

În timp ce vorbea, unchiul meu văzu apărând dintr-o dată în fața lui un tânăr gentilom cu o perucă pudrată și o haină albastră brodată în argint, ale cărei pulpane căptușite cu pânză groasă înclăită erau extraordinar de pătrate. Tiggiu și Welps erau tari în noutăți, d-lor, atât de bine încât unchiul meu recunoscuse dintr-o aruncătură de ochi aceste ștofe. Streinul avea, încă pantalonii scurți de mătase, ciorapi de mătase și pantofi cu cataramă. Purta la bentița mânecii manșete, pe cap o pălărie tricorn și la sold o spadă foarte subțire. Pulpanele jiletci îi acoperceau jumătate din coapse, iar sfărcurile cravatei îi coborau până la centură. El înaintă grav către portiera trăsurii, ridică pălăria și ținu brațul deschis deasupra capului, rotunjind în același timp degetul cel mic, cum fac oarecare persoane manierate când ridică la gură un pahar de ceai. Apoi puse picioarele în poziția a treia, făcu un salut pro-

Mic Tratat de estetică literară SAU Lumea văzută estetic

6

(CE NU ESTE FENOMENUL ESTETIC?)

h) **Arta „o formă a cunoașterii”**

Pornind de pe un domeniu, nu țaiș ci străin — teoria cunoașterii, foarte valoroasă în metafizică și filosofie — Benedetto Croce 1) ne dă pilda instructivă cum s'ar putea scrie din planeta Marte, un tratat de geografie a planetei Pământ, ajutat doar de luneta tină a unui deosebit simț critic. N'am mai îndrăzni să dăm niciunui geograf, oricât de bine înzestrat statul să porceada la astfel de virtuozități. Ca s'o cercetăm bine și sigur, planeta Estetică are nevoie de cercetători care sa trăiască multă vreme, dacă nu toată viața, pe propriul ei teren, în propria ei atmosferă.

Nu vom arăta aci toate erorile pe care Benedetto Croce le-a evitat tocmai când ar fi trebuit, dus de simțul filosofic, să cadă în ele ca în gropite de lut; nu ne vom ocupa nici de conuzia voita pe care o face între arta și expresie, ea și cum expresia ar fi altceva decât un mijloc — precum picioarele nu sunt chiar mersul, ci mijlocul de a merge — iar formatele algebrice fără a fi opere de artă n'ar fi expresii tot atât de perfecte ca și un vers de baudelaire sau un motiv de Wagner. (Conuzia e mai gravă în urmările ei, căci tinde a indentifica legile expresiei literare cu legile lingvistice, ceace duce de-adreptul și la identitatea dintre arta construcției pianelor și arta pianistului, dintre arta fabricării culorilor și arta pictorului).

Să ne oprim la miez și să băgăm de seamă faptul original că esteticianul italian își începe tratatul său de estetică — știință al cărui obiect e fenomenul estetic — cu această frază care ține de domeniul teoriilor cunoașterii:

„Cunoaștința omenească are două forme: ea e sau cunoaștința intuitivă sau

cunoaștința logică; cunoaștință prin imaginație sau cunoaștință prin inteligență”, etc. 2).

Arta ar fi cunoaștința intuitivă, iar știința cunoaștința logică a lumii 3).

Cât de lesne, cât de perfect, cât de amănunțit se poate face critica ideii lui Croce! Prea bine se știe că arta nu exclude o cunoaștință logică a lumii, ci o împacă și o untează în ce are ea mai înalt, iar știința a recurs todeauna la intuiție, uneori chiar în matematici.

Să reținem doar următoarele nedumeriri din chiar textul esteticianului italian:

„Orice operă de știință este în același timp opera de artă” 4).

De unde urmează de-adreptul că nu forma cunoașterii este hotărâtoare totdeauna în producția fenomenului estetic!

Sau:

„Formele pure și fundamentale ale cunoașterii sunt în număr de două: intuiția și conceptul: Arta și Știința sau Filosofia. Toate celelalte (istorie, științele naturale, matematici) sunt forme secundare și mixte 5).

Mixte, adică utilizează și intuiția și conceptul; dar intuiția apare în cepele cele mai decisive în evoluția acestor forme secundare: istoria, științele naturale, matematicile — care laolaltă sunt însăși știința (cu S mare)!

Și ajungem astfel la viciul fundamental al concepției artei ca „formă a cunoașterii”, pe care însuși Croce — cu simț fin al nuanțelor între valori — îi formulează de minune:

„Limitele care separă expresiile și intuițiile numite artă de cele care vulgare ne numesc ne-artă, sunt empirice; e cu neputință să le definim. O epigramă ține de artă: de ce nu și un simplu cuvânt? O navelă ține de artă: de ce nu și o însemnare în ziar? Un peisagiu ține de artă: de ce nu și o schiță topografică?...”

De ce nu?...

E dela sine înțeles că cititorul când s'a hotărât a cerceta vasta lucrare a lui Benedetto Croce asupra Esteticii, socotea că autorul avea să-i dea răspunsul tocmai la acest: de ce nu? pe care și-l pune la fiecare pas în viață. Și dacă nici Estetica pornită tocmai dela distincția dintre cele două forme ale cunoașterii, intuiția și conceptul, nu poate face deosebirea dintre artă și ne-artă, dintre o epigramă și o injură, dintre o navelă și o cronică, dintr-un peisagiu și o schiță topografică — atunci avem tot dreptul să căutăm Estetica și în sociologie și în psihologie și în morală și în plauetele cerului — numai în inteligența omenească, nu!

CE ESTE FENOMENUL ESTETIC?

S'au scris pagini nenumărate și se rostesc discursuri fără sfârșit, se țin prelegeri publice, se tipăresc opuri și eseuri

2) Op. cit. pag. 1.

3) Op. cit. pag. 13.

4) Op. cit. pag. 26.

5) Op. cit. pag. 32.



fund și în fine întinse mâna stângă. Unchiul meu era gata să înainteze să-i strângă mâna cordial, când băgă de seamă că aceste ceremonii nu erau adresate lui, ci unei tinere lady, care apără în acest moment la scară. Ea avea o rochie de velură verde, de o tăetură antică, cu o talie înaltă și cu corsaj strâns bine. Avea părul coafat și purta pe cap un capușon de mătase neagră. Ea se întoarse un moment și descoperi unchiului meu cea mai frumoasă față ce văzuse el vre-o dată, chiar în pictură. Când-urcă în trăsură, își ridică rochia cu o mână și, cum spunea unchiul, cu o sudalmă, ori de câte ori istorisea această poveste, n'ar fi crezut vre-o dată că picioarele și pulpele ar fi putut atinge o atare perfecțiune, dacă nu le-ar fi văzut chiar cu ochii lui.

(Va urma)

Tradus de I. CRIVĂȚ

asupra fenomenului estetic, fără a se fi făcut totdeauna disocierea riguroasă a elementelor care constituie acest fenomen. Toți autorii și toți cititorii sunt de părere că știu ceea ce înseamnă fenomenul estetic și toată greutatea ar fi stând numai — în fel de obstacol scolastic — în a găsi cea mai bună formulă verbală. Formule verbale s'au dat nenumărate de când estetica a intrat ca un capitol de sine stătător, deși nu totdeauna bine delimitat, în sistemele filosofice, Formula lui Kant — cea mai uluitoare — a dat „arta e o finalitate fără scop”, a dat naștere la numeroase scopuri, cu menirea de a constitui originalitatea diferințelor esteți filosofanți sau filosofi estetizanți, începând cu teoria mediului și sfârșind — în clipa când scrim aceste rânduri — cu teoria „refulării psihice” a doctorului Freud, care vrea să explice la fel și visele și opera de artă.

Silințele noastre s'au îndreptat mai cu seamă, precum s'a văzut în paginile precedente, spre această țintă modestă: să desfășurăm fenomenul estetic de toate învelișurile străine, chiar când aceste învelișuri, în alte domenii, sunt socotite de mare valoare.

Am ajuns astfel în fața fenomenului estetic pur, și mărturisim cu umilință că am făcut o mare pauză în scris — cel puțin o jumătate de an — între întâia și această a doua parte a lucrării noastre. Nu voim să spunem că n'am fi putut găsi și noi numai decât o nouă formulă care să intre în numeroasă familie a formulărilor kantiane. Șovăirea noastră îndelungată se datorește tocmai încăpățănării de a nu voi să facem parte din șirul doctorilor filosofici.

Știm că estetica este știința fenomenului estetic.

Dar ce este fenomenul estetic?...

Neputând da o definiție scurtă și cuprinzătoare a fenomenului estetic, cu melancolie am cercetat alte ramuri ale științei, mai fericite și mai dezvoltate decât estetica, din dorința de a găsi în sfârșit formele și siguranța, fie și în domeniul științifice străine preferințelor noastre. Și am băgat de seamă că nici alte științe n'au izbutit până azi să dea o definiție precisă fenomenului specific lor. Ce este lumina? Efectele ei le cunoaștem și le verificăm cu toții. Ca și noi în paginile precedente, când am arătat ce nu este fenomenul estetic, prin negație s'a ajuns la singura definiție valabilă, care însă umilește fizica: lumina este ceva care nu este întunec. Ce este electricitatea? Acciași definiție inexistentă, sau existentă prin afirmarea negației ei. Ce este fenomenul biologic? Etc. etc.

Așa dar fenomenul estetic nu este mai năpăstuit decât celelalte fenomene, cărora știința nu le-a găsit formula și uneori nici cauzalitatea. În această împrejurare — împrejurare fericită, căci îngăduie să continuăm lucrarea noastră — de ce n'am purcede la fel cu toate celelalte ramuri ale științei? Renunțând deocamdată la orice definiție, să ne mulțumim cu analiza elementelor constitutive ale fenomenului estetic.

Putem afirma — și fără nici un pericol — că fenomenul estetic, în cauzele și efectele lui, ține de aceste trei elemente constitutive: artistul care creează opera de artă, opera de artă creată de artist și spectatorul care se bucură de priveliștea operei de artă. E drept că fenomenul estetic înglobează aceste trei elemente într-o unitate suprioară, dar toate discordiile și urile pe viață între doctorii

artelor, provin din faptul că sistemele lor sunt construite numai pe unul din cele trei elemente constitutive ale fenomenului estetic, din care ar purcede ce lealalte două, ca gemenii din mamă.

Adevărul e că dacă în fiecare din cele trei elemente constitutive se află o parte din esența fenomenului estetic, funcția și destinul acestor trei elemente sunt atât de diferite, uneori atât de contradictorii, încât siliți suntem să le tratăm în parte, independent cu totul unul de celalt, chiar cu riscul de a fi acuzați de pedantism.

a) ARTISTUL

Originile psihologice ale creației artistice

Cea dintâi întrebare care ne vine în minte apropiindu-ne de artist — și aici ne vom ocupa îndeosebi de artistul cuvântului, de scriitor — e următoarea: de ce scrie?

Să înălțăm răspunsul cinic al unor scriitori care țin să pară mai practici decât sunt în realitate: că scriu pentru bani, Scriul literar nu e totdeauna o meserie bănoasă, iar o seamă de scriitori ar fi gata să mai dea bani din punga lor, pentru a fi socotiți scriitori. Nici gloria legată de această nobilă îndeletnicire nu poate fi socotită provocatoare de opere literare. În multe țări — cu deosebire în cele eminentemente agricole — arta literară e dezonorată și declasează pe individ.

E un mijloc de a găsi adevăratele pricini ale scriurii literare: cercetând pe scriitorii din imediata noastră apropiere. Cum s'ar putea însă lense să ne înșelăm asupra erarhiei cauzelor, singurul mijloc științific, deși poate lipsit de modestie, e să cercetăm cauzele care au făcut pe autorul acestor rânduri — versificator, nuvelist, romancier și autor dramatic din cea mai fragedă tinerețe — să se exerseze în arta literară.

Cele dintâi versuri le-a scris din necesitate. Fiind silit să scrie un madrigal în albumul unei tovarășe de jocuri și nesimțindu-se în stare să creeze fie și o singură împerechere de rime, a scris și subscris în album o poezie de M. Eminescu.

A doua pricină e în spiritul de imitație al literaturii rurale din vremea curentului sămănătorist, care pătrunsese în toate școlile.

A treia pricină o găsim într-o mare bucurie, în împrejurări meschine. Artă literară — o lungă poemă erotică — avusesse menirea să pue în împrejurări mai nobile aceeași bucurie, ridicată de imaginație la extaz.

A patra pricină a fost un mare necaz. Artă literară — un roman — avusesse menirea să fie o crudă răzbunare. (Primul efect al fărurii acestui instrument de tortură a fost însă... potolirea necazului).

A cincea pricină a fost un puternic impuls propagandistic de natură politico-socială. (După terminarea scrierei sale literare, autorul a băgat de seamă că materialul politico-social e tocmai ceea ce constituie slăbiciunea acelei opere).

A șasea pricină am găsi-o, în sfârșit, într-o mare golițiune sufletească, prilejuită de o vacanță silită, când, din disperare autorul a imaginat o operă literară plină de nebaneute experiențe trupești și sufletești.

Din cele șase pricini enumerate, provocatoare de opere literare, valabile sunt numai ultimele patru care, privite de la oarecare înălțime, pot fi reduse la una singură: cheltuirea unui curent de e-

Horațiu către Telephus

(Ode III, L 9)

Tu stai să povestești câți ani
Între Inachus¹⁾ și 'ntre Codrus²⁾ sânt
Și despre-al lui Eacus³⁾ neam
Și lupta dela Ilios cel sfânt.
Cu ce preț o să facem rost
De vin de Chios? Baia unde-o faci?
Și unde-afla-vom adăpost
De vânturile înghețate? Tacii...
O cupă pentru luna nouă
Și una pentru miezul nopții și-una
Pentru Murena⁴⁾. Trei sau nouă
E numărul, copile, 'ntotdeauna,
De nouă muze fermecat
Poetul vrea de trei ori trei poale
Să dea de dușcă, inspirat.
De mână prinse, grațiile goale
Se tem de ceartă; voe n'ai
Să bei mai mult. Dar s'amețesc îmi place.
De ce stă lira fără grai,
De ce și flautul și naiul face?
Hei, nu-mi plac mâinile în sân.
Să plouă roze; cheful să-l audă
Vecinul ce-i gelos bătrân
Și vecinica pentru ei prea crudă.

N. I. HERESCU

¹⁾ Rege în Argos. E probabil însă că n'a existat niciodată.

²⁾ Cel din urmă rege al Athenei.

³⁾ Neamul lui Eacus, adică Peleus și Telamon, fii săi și urmașii acestora: Achille și Neoptolem, Ajax și Teucer

⁴⁾ Augur, prieten al lui Horațiu.



nergie — prisos al vieții — prin arta cuvintelor.

De aci vom trage două încheeri.
Întâia: Artistul e un element de lux. El apare numai datorită unui plus de forță vitală, sau a unui plus de multe ori preluat din forțele necesare funcțiilor vieții. Astfel că acele „degenerări” denunțate de medici și care sperie pe cei slabi de înger, sunt înșiși eforturile naturii care dintr'un material în cantitate precisă, vrea să creeze o calitate originală. Artistul prin condițiile artei lui e silit nu numai să ducă uneori o viață prea puțin „higienică” sau „normală”, dar prin uzul „exagerat” al unor anumite funcții și organe să devie un maniac și să se stingă pradă unor maladii fără nume. „Armonia” vieții marilor creatori este numai o legendă pedagogică. Natura a stricat și strică totdeauna așa numitele „armonii”, ori de câte ori purcede să creeze o calitate nouă.

A doua încheiere — lăaturalnică oarecum — e că societatea până azi oferind numai unui infim număr de indivizi condițiile minime de siguranță și cultură ca plusul de energie să se cheltuiască în creații artistice, omenirea nu și-a dat încă toată măsura originalității ei creatoare. P'lede strălucite pe cari ni le oferă vechile civilizații ale continentelor, departe de a infirma această credință, o sprijină.

Oamenii de artă care, din diferite pricini, nu cred sau nu doresc o grabnică eliberare a tuturor oamenilor de sub jugul foamei, sunt de partea întinericului și a morții, sunt dușmani ai marilor lor frați din viitor.

(Urmează).

L. ADERCA

Ultimul romantic

— Fragment din actul I —

Un birou cu mobilă grea, bătrânească. O bibliotecă și câteva portrete. În fund la stânga printr-o boltă cu perdele e un colț pentru fumat și șalavre. Flori de toamnă, multe și albe. Lumină de amurg toamnatce.

SCENA II

MARCU ȘI ELENA

MARCU (Intrând, elegant și cu un aer de boem voit) Bună seara. Singurică?

ELENA. Bună seara. Nu ai plecat la Sinaia? (ironic) Credeam, că n-o să-ți poți astâmpăra dorul singurătăților de toamnă. Ce păcat! Da știu... obligațiuni mondene, cari te fac să pierzi câteva accente de poezie. Păcat..

MARCU. Iar iești rea. De câtva timp nu găsești aici o vorbă bună pentru mine.

ELENA. Nu sunt eu de vină. Dacă nu te-ași ști atât de aproape de Valentin cu înfrâurirea d-tale dezastruoasă..

MARCU (abil) Azi vine mama lui. Aștept s'o revăd. Sunt atâția ani de atunci.. Cum trece timpul! (Pausă. Privind-o pe Elena în ochi.) De ce ești așa de gravă. Nu-ți stă bine. Ochii tăi sunt făcuți să râdă. Cum te-ai schimbat! Când mi-ai adus aminte cum erai odinioară..

ELENA. Te-am rugat să nu mai îmi vorbești de trecut.

MARCU. Ți-e frică de el.

ELENA. Nu. Trecutul meu e al meu, numai al meu, cu bucuriile și durerile lui, și mai cu seamă cu toate înfrângerile lui.

MARCU. Ce vrei? Nu pot să uit așa de ușor. E o vreme de care se legase tot dorul meu. Doi ani de zile fi-am urmărit viața pas cu pas. Te vream și te uram. Parcă te văd și acum pe culoarele universității. Erai o copilă ieșită de pe băncile liceului. Purta o bluză gri, încheiată până sub bărbie. Cravata verde.. Bărbia ta, mânuțele tale pline și cu gropițe, și seriozitatea ta de copil grav.. Intr'o provincie, undeva sub munți, părinții tăi au ascuns în lumina ochilor tăi, toată viața lor netrăită. Era atâta belșug în ochii tăi! Am înțeles că-l vei risipi. Comorile poartă în ele risipa, ca o fatalitate. Viața brutală, cu brațe păroase și avide te-a împins în vârtej. Și te risipeai. Cursurile de istorie au ajuns un simplu și repetat prilej de a-ți întâlni adoratorii. Când plecai și se sărutau mâinile cu o insistență îndrăznească. În urma ta lăsa un val de parfum și un prilej de clevertiri. Bluza ta s'a decoltat și cravata aceea verde și gravă ai uitat s'o mai pui. Incepuseși să fii luxuoasă. Când te vedeam pe înserate într'un auto, care te ducea la șosea, învăluită în blană și împărșind surâsuri, sau când te vedeam noaptea târziu, întovărășită, te uram. Zvâcnea în mine bărbăția jtenită. Vanitatea mea era rănită. Ași fi vrut să fii singurul, înțeleși, singurul, care să te învăț păcatul.

ELENA, (aproape plângând). Dar Marcul, mă chinuiești. Lasă-mă.. Lasă-mă. Sunt în casa lui Valentin. (Vrea să fugă. Marcu o prinde de mâini).

MARCU. Nu. Nu poți și nu trebuie să pleci. Casa lui Valentin nu e decât o minciună. Ea nu există. A fost doar un prilej trecător ca să-ți regăsești accentele de inocență, și ca să poți reîncape păcatul.. Păcatul sau viața e tot una.

ELENA (plângând). Nu-i adevărat.

MARCU. Da, da, i-adevărat. De când aștept, să ți le spun. Până azi numai ai

bănuț ce vreau.. Din mocirla aceea de șampanie, mătasuri și bancnote, risipite cu desrău și despotie, te-a luat într-o zi Valentin și te-a adus în casa lui. Omul ăsta, cu viața de ascet, omul ăsta a cărui voință și castitate mă infioară, te-a cucerit. Ți-a pus în ochi, iar seriozitatea aceea de copil grav, sufletul tău i-a alțoit nevinovația de odinioară. Dar minunea asta a făcut-o pentru mine. Ca să te văd iar albă, albă ca un zâmbet de vis și acum vreau să-mi răzbun așteptarea, vreau să te învăț eu păcatul.. Trebuie să fii a mea. (Vrea s'o prindă în brațe).

ELENA (aproape stins). Lasă-mă. Ești brutal..

MARCU. Ha, ha, ha.. Eleno, viața nu-i vis, viața e brutală și rea, și bucuriile trebuie să i le smulgi. Și eu știu sa i le smulg. Și vreau să risipesc în sufletul tău otrava voluptuoasă a vieții.

ELENA (pierdută). Dacă viața e rea, omul trebuie pe marea răutății ei, să poarte facția generozității.

MARCU. Făcra asta, de când e lumea, a purtat-o glumeț întâmplarea și omul a trăit cu povara ei în spinare.. N'ai fost pe strada? Nu ai văzut cum își face fiecare drumul? Nu ai văzut, cum, viața, sub minciuna morală își întinde brațele și băjbe și caută, — caută să trairască adânc și bogat? Morala e o cursă, ce ne-o înungem nouă înșine, ca să așteptăm, ca să fiarbă în noi dorurile. Da, ne cultivăm dorurile, ca să le trăim cât mai puternic. Asta e tălcul vorbelor din profeți.. De când ai trecut pe lângă mine întâia oară, în bluză și cu cravata verde și gravă, am pătruns în ascunzăturile sufletului tău, acolo unde gemeau înăbușite dorurile și doream în tine păcatul, ce nu luase încă mișca. Pentru sufletul tău nu vei mai găsi acum nici un refugiu sigur. Voluptatea pacatului te urmărește și te va găsi.. Uite, e pe buzele tale.. (Elena și-ascunde buzele)..

MARCU. Micuța mea.. Ți pune capul în toată faptura..

ELENA. Nu, nu, nu-i adevărat.

MARCU. Atunci de ce te ascunzi?

ELENA (plânge și clipele trec greu, greu).

MARCU. Micuța mea.. (și pune capul pe pieptul lui și o mângăie pe frunte), Micuța mea.. Când te vedeam aici, îmi păraja închină într'o colivie. Haide, micuța mea, uite, ne cheamă, ne așteaptă vârtejul. Măine murim. Tinerețea e o povară. S'o risipim, micuța mea.. Sărută-mă..

ELENA (istovită) Marcul, nu pot.

MARCU. Sărută-mă. Vreau să mă săruți. Vreau să te știu a mea. Diseară plecăm. Plecăm departe. Ne desrădăcinăm din pământul acesta al amintirilor. Vreau să nu-mi aducă nimic aminte de trecutul tău. Diseară plecăm. La noapte vom privi amândoi, prin fereastra vagonului, întunericul, îmbrățișați și muți și mâine în zori se vor deschide înaintea noastră o rizonturi noi, paradisul..

Paradisul e aici pe pământ. Sărută-mă, micuțo..

(O sărută. Elena și-ascunde ochii. Undeva, într'o mahala clopotul unei biserici cântă în amurg).

ELENA. Ascultă.. ascultă.. E ceva sfânt și bun în sufletul nostru.

MARCU. E mascarada vieții.

ELENA. Nu. E armonia desăvârșirii.

MARCU. Copilă prostuță.. E surogatul imaginației omenești, care ți-a luat drep-

Cântecul monedei vechi

Monetă veche de aur curat,
Obiect de schimb, obiect mititel,
Sunat de antice mâni omenești
Monetă veche cu chip de împărat,
Obiect întâlnit la întâmplare de-acel
În mâinile cărui acum te găsești,
Monetă veche, metal innoptat
Ca tina sub care ai fost îngropat.

Monetă veche, obiect de muzeu,
Relievă a unor de mult stinse vremi,
Scântee ce-odată-a orbit pe-un plebeu,
Prilej ca gândul 'napoi să mi-l chemi,
Relievă a unor vremi ce-au apus,
Luciu văzut prin negura minții,
Și tu odinioară-ai lucit cu-argintă
Ce-au dat pătimirii pe blândul Iisus.

AUREL DUMITRESCU



tul să trăiești liberă. (O sărută). Haide, îmbracă-te.

Te aștept.

(Elena pleacă. Marcu privește câteva cărți. Apoi își rupe o floare albă și se joacă cu ea rupându-i petalele. Elena vine).

ELENA. Floarea asta era pentru Valentin.

MARCU. Și acum e pentru capriciul meu.

ELENA. Marcul..

MARCU. Capriciul e un copil legitim al libertății, și noi doar vom fi liberi, liberi.

ELENA. Floarea asta era pentru Valentin. Era o parte din sufletul meu.

MARCU. E partea de prisos a sufletului tău.

ELENA. Nu, e partea nobilă. M'a târfit păcatul prin viață, nestăpănit, dar floarea asta albă a rămas.

MARCU. Copilă prostuță, la noapte vom pleca departe. Paradisul e aici pe pământ și sufletul e jucăria paradisului pământean.

De ce să plângi pentru-o jucărie?... (Pornesc. Elena se lasă dusă. Zgomot de voci. Elena se razimă de ușă. Marcu își potrivește monoculul. Intră Valentin).

LIVIU OPRÎȘ.



SCYȚII

de ALEXANDRU BLOK

Voi sunteți milioane. Noi nesfârșit puhoi
Și vreți să ne'nfrunțați, noroade?
Da, suntem aziatici și Scyții suntem noi
Cu ochi vicleni și oblici cu ochii de iscoa de!

Al vostru veac e pentru noi o clipă
Și noi supuși v'am fost ca robii
V'am fost zăgaz furtunelor în pripă
Intre mongola rasă și rasa Europii...

Din vezi de vezi clocotitoare lavă
A fierț ca'n hornuri de uzină
Și ca'ntr'un basm se prăbuși din slavă
Și Lisabona și tragica Messină!...

Voi veacuri ați râvnit spre Orient
Ingrămădind comori de bunuri
Și cîntec socotiți sorocul lent,
Să ne scuipați din gurile de tunuri!

Și ceasul a sunat! Din aripi bat dezastre
În drum sporind a crimei turmă...
Dar când vă va suna sfârșit Gomorei voas tre
N'o rămâneă o piatră, nici o urmă!...

O glob bătrîn! Pîn'nu te-ai prăbușit de-adr eptul
Ci-n chinuri îți sfășii trufașa haină:
Oprește-te ca Oedip înțeleptul
În fața stîncului cu veche taină!

Rusia-i Sfinx! De cruda ta fără de lege
Însîngerată de tortură,
Ea te scrutează-adânc și gândul îți culege,
Privind cu dragoste și ură!...

Da! Să iubiți ca noi cu patimă coapte'n sânge
Nu știți voi nici în noaptea nunții!
Uitat-ați voi, că'n lume va învinge
Iubirea ce răstoarnă munții!

Noi tot iubim — și graiul oifrelor metalice
Și harul visurilor grece
Noi înțelegem tot-tâșnii genului galic
Și geniul teuton, posomorit și rece!





Noi ne-amintim Parisul cu uliți infernale
Și diminețile feerice ale Veneției
Cu-arama lor de mirt și portocale
Și Rinul sur sub vălul ceții...

Da, noi iubim și carnea unui corp în floare
Și mirosul cadavrelor albastre
Și fi-vom vinovați noi dacă'n dulcea 'nbră țigare
Se va zdrobi scheletul lumii voastre ?

Noi ne-am deprins să prindem în căpestre
Sălbateci cai cu coame roșii
Și să'nblânzim tretinele buestre
Ca pe'ndărătnicele roabe !

Veniți la noi ! din vijelii de lupte
Veniți în brațe dornice de pace !
Cât nu-i târziu, în teacă săbiile rupte !
O, frați veniți la noi și frați ne-om face !

Iar dacă nu, vom fi și noi vicleni ca alții
Și noi vom râde roșu când veți geme !
Și veacuri după veac, bolnave generații,
Vă vor strigă a lor blesteme !

Iar noi, vom năvăli în taința pădurei,
Europei deschizându-i poartă
Și-atunci vă va pândi din noaptea urei,
Făptura noastră cruntă aziată !

Porniți, porniți cu toții spre Ural !
Noi vă lăsăm câmp larg de'ncăerare,
Mașinelor de-osele cu suflu infernal
Și hoardelor mongole și barbare !

Dar noi nu vom mai fi străjerii porții
Între Apus și Răsărit — când o să lupte —
Noi vom privi rânjind la uraganul morții
Cu ochi de ciur și fețe supte.

Și nu ne vom mișca, când Hnii și Nogaii
Vor pârjoli orașe și vor prăda altare
Și'n temple ca în grajd își vor închide caii
Și carnea celor albi vor arde-o în frigare !

O glob bătrân ! Trezește-te din patima beției !
Ascultă-mi ruga cea din urmă oară :
La sărbătoarea Muncii, a Păcii și-a Frăției
Te chiamă lira mea barbară !

ION BUZDUGAN



Pagini străine din trecutul țării

Un an de ocupație rusească (1810)

DOCUMENTE CONTIMPORANE

În Noembrie 1806, în toată entuziasmului deslănțuit la Paris de „Bulletin de la Grande Armée”, publicat de „Moniteur Universel” și anunțând victoria lui Napoleon de la Iena și intrarea Cezarului la Berlin și Potsdam, una din acele numeroase știri anonime, cari circulă în orele de nervozitate generală, înregistrată de câteva gazete din Occident ca un banal fapt divers, anunța încercarea trecerii Nistrului de către trupele rusești de sub conducerea generalului Mjchelsohn și înaintarea lor spre Capitala celor două principate, Moldova și Valahia...

Se știe între culise că Țarul Alexandru I, ale cărei răni recente de la Austerlitz săngerau încă, încredinșase ilustrului adversar al lui Pugatchef misiunea temerară de a pune piatra fundamentală la realizarea testamentului lui Petru Cel Mare, prin alipirea la Imperiul moscovit a celor două provincii românești.

În mai puțin de 100 de zile armatele țarului erau stăpâne pe toată întinderea dela Nistru la Dunăre, și dela Dunăre la Carpați... Biologicește epuizați, Turcii declară, în Ianuarie 1807, războiul pravoslavnic împărăției... Mai norocos decât colegii săi de pe frontul occidental, Mjchelsohn acceptă armistițiul dela Slobozia, din August al aceluiași an.

Și, cu toate că tratatul de la Tilsitt, din 24 Iunie 1807, impunea, prin articolul 22, evacuarea de către Ruși a țărilor românești, armatele lui Alexandru I vor continua să ocupe până la 1812, aducând împăratului lor, cel puțin o frântură din trupul acestei țări, în neputință de a i-o așterne în întregime sub picioare: Basarabia.

Conferința de la Iași din Februarie 1809 se termină printr'un eșec... Rusia, punând ca primă condiție a păcii, cedarea de către Turcia a provinciilor Moldovei și Valahiei, războiul reîncepe...

Eroul campaniei precedente din Finlanda, Kamenski, acest ales al norocului, devenit feiș al trupelor, e numit generalism al armatelor de ocupație din Moldo-Valahia...

Anii 1809—1810 lasă în memoria contemporanilor o recoltă de imagini și icone sinistre, reflexele cărora vor rămâni în cântecile populare vreme îndelungată și vor sufla în urmă amintiri dușmănoase împotriva muscalilor.

Victoriile armatelor lui Kamenski, exagerând instinctul personalității sale, pun fările românești în tutelă...

Nu vor pătrunde în public, spre a fi trimise gazetelor din Occident decât numai acele știri cari vor purta pecetea controlului oficial rusec, stabilit la punctele principale de frontieră, în special în lungul Carpaților Transilvaniei...

E interzis reprezentanților militari străini să vorbească, chiar în corespondențele lor particulare, de fortificațiile la cari lucrează, sub soarele excepțional de arzător al verei lui 1810, țăranii români, bătrâni de 70 de ani alături de copilăndri de 12 ani... Rechizițiunile de tragică memorie de la Brăila, Focșani, București, lucrările agricole executate sub cnutul cazacilor, conacurile incendiate de proprietarii refugiați peste munți, în Ardeal, nu vor fi cunoscute, în 1810, în Apus...

Încăbunit la gândul unei alianțe turco-engleze de care se vorbește la finele lui 1809, Kamenski cere cu insistență, ca o

condiție de pace, provinciile românești. Iată, în adevăr, câteva rânduri scrise din Seclin, la 4 Decembrie 1809 și publicate de „Journal de Paris” la 10 Ianuarie 1810:

„Știrile primite eri din Turcia spun că generalismul trupelor rusești, în urma bătăliei săngeroase din vecinătatea Silistrei, a propus marelui vizir un armistițiu. Acesta consimți, cu condiția ca Rușii să evacueze Moldova, Valahia și Basarabia, dar această propunere a fost complet respinsă”.

Problema aprovizionării preocupă în primul rând pe Kamenski... Provinciile Moldo-Valahie după trei ani de ocupație rusească, sunt sleite... Armatele Țarului sunt nevoite să-și tragă subsistența din patrie cu toate protestările baronului de Kampenhausen, vistiernicul împărăției rusești, (care ceruse generalismului: „să se are cu valahii, dacă nu mai sunt cai”).

O informație datată din București de la 15 Ianuarie 1810 și publicată de „Journal de Paris” la 27 Februarie, spune relativ la această neliniștitoare problemă:

„Armata rusească e răspândită, în acest moment, în tot lungul Dunării pentru a facilita aprovizionările sale. Inacțiunea sa momentană trebuie atribuită greutatea pe cari le întâmpină cu procurarea hranei. Se așteaptă în curând, știrea capitulării Giurginului. Prințul Bagration, fiind indispus, se crede că comandamentul armatei va fi încredințat generalului Kutusof”.

Timp de 3 luni de zile nu vom mai găsi în ziare nici un rând referitor la campania rusească pe Dunăre... Problema alimentării armatelor se agravează... De unde a fost informat corespondentul din Presburg de marea mizerie ce domnește în primăvara lui 1810 în Moldova și Valahia?...

În adevăr, la 14 Aprilie 1810 „Kölnische Zeitung” publică o scurtă notiță d'n Viena, din 2 Aprilie:

„Un mare comerciant polonez, care a rezidat în Valahia, pe lângă stat-majorul rusec timp de 4 luni, în trecere prin orașul nostru, ne-a adus știri de completa sărăcie și foamea cari bântuie provinciile ocupate de ruși... Se crede că această mizerie va pune capăt foarte curând campaniei”.

Iată ecoul acestei informații, publicat de „Journal de Paris” la 24 Mai 1810 (după o scrisoare d'n 11 Mai din Presburg):

„Rușii par a depune cu atât mai multă activitate pentru a transporta teatrul războiului pe malul drept al Dunării, cu cât Moldova și Valahia abia mai pot ajunge alimentării lor. Vitele s'au împușinat în aceste ținuturi în mod considerabil prin consumarea armatelor, și mai ales prin emigrarea cultivatorilor, cari caută adăpost în regiuni mai liniștite”.

O știre, sosită la Paris, în momentul serbărilor grandioase oferite împăratului și împărătesei Maria Luiza și înecat în detaliile primite din toate unghiurile imperiului, produc totuși o mare perturbare în sferele diplomatice.

„Journal de Paris” din 27 Iunie 1810 conține următoarele rânduri, trimise la 10 Iunie din Buda:

„Toate scrisorile venite din Iași anunță că, după ordinele formale sosite din Petersburg, autoritățile rusești au început organizarea Moldovei și a Valahiei (pe piciorul provinciilor rusești).

„S'a declarat oficial că toate privilegiile

de cari se bucurau supușii austriaci în aceste provincii în consecința tratatelor cu Turcia, încetează de a exista chiar din acest moment”.

Iar la 28 Iunie 1810, în Nr. 179, pagina 1265, „Journal de Paris” publică următoarea scrisoare din Viena, datată din 14 Iunie:

„Ambasadorul Rusiei a notificat Curții noastre la 18 a lunii trecute unirea la imperiul rusec a celor două provincii Moldova și Valahia. Această alipire a numitelor provincii e de foarte mare importanță pentru Rusia.

„Moldova are 360 de mile în lungime și 240 în lățime: e o țară calduroasă și roditoare, udată de numeroase râuri, bogată în păduri și în animale. Ea produce în abundență un lemn de construcție excelent, o mare cantitate de căneapă, sare, cerea frumoasă, lână prețioasă, unt și carne sărată.

„Sunt în această țară și locuri nesănătoase, mlăștinoase și necultivate. Crearea de industrii va purifica aerul prin canale și brațe viguroase.

„Valahia, separată de Moldova prin munți înalți și prin Siret, are 90 de leghe în lungime pe 50 în lățime. Aici aerul e mai temperat, pământul nu-i mai puțin fertil și produce pepeni verzi de o calitate rară, un vin bun și legume în abundență. Munții ei sunt acoperiți de păduri pline de vânat. Țara e prost populată. Ar putea hrăni de șase-ori mai mult locuitorii de cât conține. Valahii sunt soldați luni”.

O dovadă elocventă că ecoul groaznic al mizerii din provinciile ocupate a ajuns până la augustele urechi ale lui Alexandru I, în vlegiatură la Tzarskoc-Selo, e următoarea scrisoare din Petersburg, din 3 Iunie 1810, pe care o citim în „Moniteur Universel” din Paris, dela 3 Iulie 1810:

„Împăratul a acordat Marca Cerce a Sfântului Vladimir, clasa I-a, mitropolitului Gabriel, exarhul Moldovei și Valahiei. Prin acest gest, Majestatea Sa ține să răsplătească virtuțile acestui prelat și afecțiunea ce-a arătat-o în totdeauna popoarelor cari îi sunt încredințate.

„Ba vrea, în același timp, prin acest exemplu, să stimuleze clerul moldo-valah să ușureze la rândul lui, nevoile locuitorilor cari suferă povara trupelor de ocupație”.

Încorăcătoarea edincisla 'atqbs d f w fw ggk
La 16 Iulie 1810 „Prager Zeitung” scrie:

„Din colecta de 3000 florini făcută de



O. BRIESE : ICA.

Vers de totdeauna

Frunză de plop, frunză în vânt,
Viața mea ce-i, visul meu ce-i?
— Fără umbra peste pământ
Căd sub povara anilor grei —
— Fără de crez, fără cuvânt,
Sufletul, sufletul mi-l frământ
Pe drum în tine pașilor mei —

Valuri răslețe, gânduri răstorn?
— Care mi-e drumul, pe unde merg?
Departa sună glasul de corn...
— Pașii în urmă, pașii, se șterg,
Tot mai departe de țință merg,
Nu pot din cale să mă întorn —

Iubirea mea, nestinsul dor,
Strop în afund, floare 'n pustii?
— Gândul se 'nalță, pașii cobor
Tot mai în noapte, mai fără spor.
Stârșit... la umbră de zări târzii:
Ursita mea, a futuror —

EUGEN VICTOR



prințul Grassal-Kowich, se spune că o sumă de 500 florini va fi trimisă agentului Monarchiei la București, pentru a fi distribuită populației valahe mult încercată de război și de ocupația străină.

A doua zi, „Journal de Paris” publică scrisoarea următoare din Viena, datată dela 5 Iulie:

„Câteva scrisori sosite din Valahia vorbesc de o victorie decisivă a Rușilor împotriva Turcilor, comandanți de Marele vizir, Ismail Bey și Prințul Calimach, împreună cu 4000 de oameni au fost făcuți prizonieri”. (E vorba de Hospodarul Moldovei căzut în mâinile generalului Sahouow).

În urma acestei înfrângeri, Turcii cer un armistițiu, care li se refuză, pentru motivele ce le găsim în „Journal de Paris” din 26 Iulie 1810.

„Se știe pozitiv azi că marele vizir a expedit la generalismul rusesc pe Capi-gi-Bașa Soliman Bey pentru a cere un armistițiu. Kamenschi va figura cesiunea Moldovei și a Valahiei”.

Or, această cesiune era, în spiritul generalismului, un fapt atât de sigur, încât solitudinea sa interesată se îndrepta spre tineretul intelectual al țării ocupate pentru a-și mișca fibra unui patriotism impus dela Petersburg.

Sugestive, în această privință, sunt cele două scrisori ce urmează, prima datată din Viena, dela 17 Iulie și publicată de „Journal de Paris” la 30 Iulie 1810:

„Din București se scrie că tinerii greco-valavi adunați în mare număr în seminarul acestui oraș, sunt protejați în mod special de guvernul rusesc și manifestă un entuziasm extraordinar pentru protectorii lor. În acest moment se pun bazele unei mari bibliotecii care va sta la dispoziția studenților valahi. Se va fonda

de asemenea un mare număr de burse pentru studenții săraci”.

Aceleași autorități, cari își dau un brevet efin de patriotism prin alianță, trimis, pe cale anonimă, următoarea scrisoare din București, datată din 26 Septembrie. Celui mai citit ziar al vremii „Moniteur Universel” din Paris, care-l publică în numărul său din 31 Octombrie 1810:

„Dela părăsirea Valahiei de către prințul Ypsilante, instrucția publică părea cu totul abandonată. Școala noastră din București rămăsese fără director și fără ajutor. Profesorii erau nevoiți să trăiască din economiile lor. Dar Providența, aducând de câțiva vreme la cărma diocesisă pe S. S. Ignatie, fost arhiepiscop de Arta în Epir, prelatul zelos de progresul literelor și menținerea religiei, toate s'au schimbat în chip admirabil.

„Abia sosit la București, s'a dus la școală, a examinat pe elevi, le-a dat mari speranțe de viitor și a promis celor cari se vor distinge prin munca și talentul lor să-i trimită cu propriile-i cheltuieli la cele mai celebre Universități din Europa.

„Clădirea școlii cădea în ruini; acest generos prelat a reconstruit-o din banii săi proprii. A dat acestei instituții numele de „Liceul grecesc”. Inaugurarea lui s'a făcut în chip foarte solemn, în mijlocul unei numeroase și strălucite asistențe, în care se afla Excel. Sa generalul guvernator, arhiepiscopii și episcopii provinciei, toți superiori mănăstirilor, toți marii boeri și cei mai notabili comercianți.

„Monsenierul Ignatiei nu cruță nici griji, nici muncă, nici bani pentru a stimula progresul studiilor în Valahia. Recompensează pe elevi după merite; în fiecare Joi întruneste pe profesori la o agapă amicală.

„A adus din diferite părți oameni destoinici și foarte versați în învățământ.

„Avem azi în liceul nostru profesori de filozofie, de fizică, de matematici, de istorie naturală, de literatură, de poezie, de retorică, latină, franceză, germană și rugă.

„A comandat de la Viena toate instrumentele necesare de fizică și astronomie; a creat o tipografie și o fabrică de hârtie la București, în fine, a fondat o societate literară, compusă din cei mai distinși fii ai țării prin cunoștințele lor.

„Impulsiunea dată de acest respectabil prelat e atât de puternică și atât de generală încât putem afirma că știința și literalele nu vor întârzia să progreseze foarte repede și într'un chip foarte strălucit în țara noastră”.

La 12 August 1810 aflăm printr'o scurtă notiță trimisă la 10 Iulie din București lui „Journal de Paris” următoarele:

„Domnul general baron de Engelhardt, președintele Divanului Valahiei, a ordonat celebrarea în acest oraș a unui serviciu solemn de mulțumire A Tot Puternicului pentru victoriile repurtate de armatele împărătești. Astă-seară tot orașul e luminat”.

Organizarea „à la russe” a provinciilor ocupate nu era văzută cu ochi buni pe cât spunea „The Stan” din Londra, la 18 August, de Curtea dela Tuileries... Or, diplomația rusească știa prea bine că pericolul din partea aceasta nu se putea suprima numai contestându-L.

Eecul acestei prudente atitudinii îl găsim, în adevăr, în „Moniteur Universel” din 21 Septembrie 1810, prin scrisoarea din Brody din 20 August 1810.

„După raportul unui boer sosit din Moldova, comisarul imperial pusese trimis în această provincie a renunțat la proiectul de a o organiza împreună cu

Valahia, pe acelaș picior cu provinciile Imperiului rusesc”.

În aceeași lună scrisori din Budapesta vorbesc de o epidemie care s'ar fi manifestat în Moldova și care ar fi făcând mari ravagii.

La 26 Septembrie, „Journal de Paris” scrie:

„Aflăm din Viena că locuitorii Valahiei și Moldovei au refuzat de a se ridica în masă contra Turcilor”.

La 11 Octombrie forturile Rusciuk și Giurgiu cad în mâinile Rușilor. La Petersburg entuziasmul e imens. Generalismul Kamenski e decorat cu crucea St. Andrei clasa I-a.

În cursul lui Noembrie fortăreața Vidin capitulează de asemenea...

„Journal du Nord” din Petersburg scrie, la 30 Noembrie, că la București înfrățirea între populație și armata de ocupație e generală și de o necontestată sinceritate.

„Journal de Paris”, la rândul său, publică în numărul din 15 Decembrie 1810, o scrisoare din Viena de la 1 Decembrie:

„Stiri sosite din București anunță că se ridică acolo un mare arc de triumf, în onoarea generalului-conte Kamenski, care va termina frumoasa campanie făcută, prin începerea negocierilor cu plenipotențiarilor turci, Bazele tratatului, după câte se pretinde, vor fi: 1) plina cesiune a Moldovei și Valahiei; 2) independența Serbiei; 3) o indemnitate de 40 milioane de piaștri din partea Turciei. Această campanie care, după afirmările oficiale de la Petersburg, costase numai în cursul anului 1810, 27.000 de morți Imperiului țarist, și, după expresia lapidară a profesorului Schmalz de la noua Universitate din Berlin, în jurnalul său „Politische Annalen”, volumul III, 1811, abia a mai lăsat nefericitelor popoare ale Moldovei și Valahiei această formă pasivă a energiei pe care o numim resemnare, se termină în apoteoză pentru generalismul rusesc care, din înălțimea indiferenței sale superioare, contemplă poporul cuirasat contra suferințelor.

„Iată o notiță datată din București de la 1 Decembrie 1810, pe care o găsim în „Moniteur Universel” din 30 Decembrie:

„Contele Kamenski a sosit la București cu întreg stat-majorul rusesc, la 23 ale lunii trecute. Orașul i-a făcut o primire foarte strălucită. Arcuri de triumf, coroane de lauri îl așteptau pe tot parcursul, Bucureștii au fost iluminați 3 zile.

Paris, Septembrie 1926.

Leon Baidaff



LEON BAIDAF

Cărți românești

— Ion Greulescu. „Domnișoara Celina“. Roman 1926 —

Spuneam cândva că ne aflăm azi, în cea mai plină eflorescență literară de când dănuim noi ca neam, pe meleagurile acestui pământ. Niciodată n'a fost în viața noastră literară o mișcare mai vie, mai plină și mai interesantă. Puteri noi apar de la zi la zi, adăugându-se suvoilului obștesc, ajuns la o însemnată aprecieabilă. O tinerete plină de avânt, de încredere și de multe ori iconoclastă, a pus stăpânire pe viața noastră literară. Și e bine așa... Din volbura hăuitoare de azi, se va limpezi mâine perspectiva literară, — de sigur, luminoasă și mare, susținută pe pilăștrii adevărați și solizi.

Aceste gânduri îmi trec prin minte, după citirea romanului d-lui Greulescu, care irupe pe câmpia noastră literară, aproape pe negândite, surprinzându-ne cu un roman, demn de a fi luat în considerare din multe puncte de vedere.

Singular și ca fond și ca tratare, romanul acesta, „Domnișoara Celina“, ne desvăluie o lume, care până azi, n'a format decât incidental obiectul literaturii noastre. E lumea interlopă și echivocă a unei pretinse aristocrații românești, hibridă prin suflet, imorală prin fapte. Lipsit de-o intrigă proprie zisă (pe care literat îl mai preocupă azi, intriga?), romanul dă la iveală viața unei domnișoare crescută la școala echivocă a unui modernism fals și strigat. Eroină principală a romanului, d-ra Celina trăiește viața unei păpuși, fără o filosofie proprie de viață, fără un reazim, fără o preocupare reală și frumoasă. Iubirea ei tribulează între un căpitan de roșiori și un aventurier Suarez, în mrejele senzuale ale căruia cade lesne, ca o muscă în pănza paianjenului. Capabilă totuși de a avea o „personalitate“, ea rămâne un prototip al fetei moderne din aristocrația banului nostru. Sufletul ei hibrid, trăiește o viață de nimica, — pentru ca, în cele din urmă să contracteze cea mai burgheză legătură conjugală, — de sigur în scopul unei libertăți desăvârșite. Viața ei se petrece în jurul câtorva turguri, bine conturate în roman. E, mai întâi, Pyk, suspinătorul Celinei, — un tip complex, o înfățișare donchiotească cu totul interesantă. Jovial și trist, iubitor și plictisit, persifleur și încrezător, humoristic și serios, — Pyk e de-o structură sufletească foarte simpatcă. Iubirea lui pentru Celina e atât de discretă și de duioasă, — pe cât de aspră și murdară este lecția pe care împrejurările i-o dau, arătându-i șubrezenia și ușurătatea fetei. Amărit și plictisit, în cele din urmă, Pyk, incapabil la rândul ei de a fonda o viață, pleacă în Algeria, înrolat în legiunea străină, trimițând soartei și unui anumit București monumental lui dispreț: scuipatul său... Căpitanul de roșiori Cristian, un amestec de lucruri bune și rele, e „taurul“ acestei mici societăți. Păstrând Celinei o dragoste oarecum curată, — el, totuși, duce o viață senzuală desordonată, trăind cu cea mai bună prietenă a Celinei, concomitent cu mama acestei prietene și cu subretele lor respective. Acceptat de Celina, chiar după ce ea descoperă toate aceste orori, — e, la rândul lui, dat deoparte de aventurierul Suarez, un meridional șiret și senzual, care, în timpul unei excursii la

Constantinopol, violentează (cu voia ei) pe Celina, — sfârșit logic, firesc și așteptat. Alături, și având multe contingente cu familia Celinei, găsim redată în trăsături crude și puternice, familia aproape sinistru, a fostului contra-maestru Drümer, ajuns, după compromisuri criminale, în aristocrația bucureșteană. Fost director al fabricii de... marmeladă, Drümer ajunge conducătorul... societății pentru profilaxia boalelor morale și proprietarul clubului T. I. R. (Trefla industriașilor români). Familia lui se compune din nevastă-sa Frusinica și din d-ra Luly, prietena Celinei. Căunoșenia și imoralitatea acestei familii sunt redată integral. Într-o vervă satirică, adecvată perfect subiectului, d. Greulescu redă viața acestor monștri morali, alcătuită din ipocrizie și senzualism. Acestea sunt personajele principale ale romanului, introduse într-o acțiune simplă, fără intriză și



I. GREULESCU

fără desnodământ, — ci purtate și arătate în mediul lor, ca într'un film luminos și crud. Depart, într-o atmosferă calmă, desinteresată și patriarhală, zărim, într-o pauză a acțiunii principale și chipul jovial al boerului Smeureanu-Trăsnea, voluntar — de și bătrân — în războiul nostru cel mare. El pare a sta ca o imputare a vremii. Episodul privitor pe el, istorisit atât de lrumos, într-o scrisoare a lui Pyk către Celina, e plin de humor și de dragoste de neam.

Părăsind modul de tratare obișnuit, d. Greulescu a adoptat pentru redarea romanului său, o atitudine cu totul nouă în literatura românească. El s'a pus de la început pe picior de „supercherie“ satirică, — cât fondul, cât forma. Tot stilul său e un forfot de imagini, de „ghiduşii“ (în seuzul bun al cuvântului), de neologisme, care aiurea ar fi riscate, — de cuvinte noi, de jocuri și țesături de fraze neuzitate, — adecvând astfel exprimarea, — fondului vieții descrise. Alteii vieți, o asemenea exprimare n'ar fi fost convenabilă. Capitolele apoi, sunt foarte diferite. O necontinuitate (aparentă) sfărâmă la tot pasul obișnuita continuitate a unui roman. Mereu avem surprinderi, în mersul niciodată calm al povestirii. Scrisori scurte se interesează printre capitele, înlocuind cu succes pagini întregi de descrieri și desfășurări de situații, — un fel de „neglijență“ voită lasă unele capitele neterminat, ca și cum condeiul numai s'ar juca cu descrierea, — o alătură donchiotească, deformează, neconținut, acțiunile pornite totuși serios, — ca un fel de „lasă-mă să te las“, plin de-o filosofie de nepăsare... Și totuși, un obiectivism aproape desăvârșit. După ce isprăvim romanul, nu putem găsi măcar o umbră de simpatie sau antipatie a autorului pentru vreun tip al său

Elegie

Privește-mi ochii nișii de serile tale infrigurate,
privește-mi înfrăgezirea stinsă
de flacăra ce a pătruns-o,
privește pustiiu legănării tale
împietrit pe chipul meu.

Veii încrusta poate năframa pocăinții
în clipiri de răs!
Te vei cunoaște atunci?
Nu știu...

Geana depărtărilor mele o voi închide
cu lespezi de nori — să nu știi tristețea
zărilor cu pași de toamnă.

În năvodul cresurilor de totdeauna, strănu
voi crede bucuria ta, ca și orbul
în focul luminii ce-i înfierbântă
lacrima născută din carnea
însăngeratelor orbite...

Privește-mă și răzi!

LIBERALLE NETTO



pentru vre-o situație descrisă. Satiră, — și totuși obiectivism. Tonalitatea e satirică, — viața însă este redată periodic.

Dar în afară de înfățișarea lui nouă și ghiduşă, romanul se prezintă masiv și în ceea ce privește viața descrisă. Cu o pană crudă, dar nepărtinitoare, d. Greulescu ne introduce în viața unui fragment din societatea românească. Aici stă însemnatatea lui cea mai mare. Romanul cu contingențe sociale — greu de realizat — este și cel mai târziu în dezvoltarea literară a unui neam. El fiind sinteză, se elaborează încet, ca însăși viața.

În cazul de față, scriitorul a avut de luptat cu o lume interlopă, senzuală și ipocrită. Senzualismul fiind de esența acestei lumi, firește că n'a putut fi evitat. Romanul are scene tari, dar foarte firești. Ele sunt redată fără pic de senzualitate din partea scriitorului. Nici o picătură de simpatie nu se degajează din descrierea lor, necum vreo atitudine de aprobare. Prin ricioșare deci, aceste descrieri poartă în ele, virtual, o potențiere de moralitate. Mai mult chiar, descrierea acestor scene crude deși e făcută fără gând de biciuire, e totuși satirică. De aceea, citirea acestor pagini, departe de a ne strecura fiorul senzual, ni-l dă pe acel al unei tristețe fără hotar... Redarea apoi este artistică, nu brutală, — ceea ce face ca impresiunea să nu fie violentă, — dar, mai presus de toate, aceste scene tari fac parte integrantă din complexul vieții descrise, așa în cât ele sunt acceptabile, fiind firești. Fără ele, vieții descrise i-ar fi lipsit însăși sensul ei cel mai de seamă. De aceea, aceste pagini nu pot, nici într'un caz, să fie puse alături de acelea, atât de dese, aflate în publicațiile de azi, pline de un l'bidinism fără alt scop decât de a scormoni „bestia senzuală“. Aici este descrierea serioasă a unor scene rupte din viață, adeseori stupide, a unui colț din societatea românească. E locul să invocăm adevărul vorbei că tonul face muzica. Spiritul de care este animată o pagină literară, este decisiv în aprecierea ei.

Călând cu dreptul, d. Greulescu a pășit, plin de-o jovialitate nouă și simpatcă, pe câmpia literaturii române, adăugându-și puterea la cele ale înaintașilor, întru promovarea literaturii noastre pe drumurile progresului.

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Ardealul și problemele culturale

„ASTRA” ȘI „TRIBUNA”

Dacă am răsfoi colecțiile presei cotidiană și periodice din Ardeal dinaintea de război, dar mai cu seamă arhiva societății culturale „Astra” din Sibiu, am găsi un foarte bogat material de proiecte și probleme referitoare la toate chestiunile de viață din acele vremuri. Am putea spune, că ardelenii cu știință de carte de pe atunci, se ocupau mai vărtos cu făurirea de planuri de cât cu executarea lor.

Lucrul acesta e ușor de explicat prin condițiile de viață în care se găseau românii ardeleni. Traiul împreună cu sași și cu maghiarii oferea zilnic exemplul unei vieți intelectuale superioare a reliefa de care puteau să aibă parte românii. Iar tineretul care-și făcea studiile academice la Budapesta și la Viena nu putea să rămână impasibil față de progresele culturale moderne ce le vedea acolo. Dar aceste exemple excitau dorința de-a le urma fără ca să fie date și mijloacele necesare pentru realizarea lor, astfel că cele mai bune intenții rămăneau în stare de proiecte. Cu toate acestea avem câteva puncte de frumoase realizări, care au întipărit epoci din ultimele trei-patru decenii ale veacului trecut caracterul cultural al vieții românești din Ardeal, așa cum s'a găsit la înfăptuirea României-Mari.

Din aceste puncte cele mai luminoase, care au avut o înrăurire mai puternică asupra sufletului românesc din Ardeal, au fost: societatea culturală „Astra” și ziarul politic „Tribuna”. Amândouă au luat ființă la Sibiu și și-au dezvoltat activitatea acolo, făcând din acest oraș sășesc metropola culturală și politică a românismului din Ardeal.

Deși între înființarea lor e un răstimp de peste două decenii (Astra la 1861 și Tribuna la 1884) în acțiunea lor a fost o legătură logică. Fără propagandă culturală a „Astrei”, în primele două decenii mișcarea dela „Tribuna” n'ar fi putut da rezultatele obținute, precum nici „Astra” n'ar fi putut lua proporțiile grandioase la care se ridicase către sfârșitul veacului trecut, fără acțiunea „Tribunei”. Una pe alta s'au completat admirabil.

„Astra” a pus pentru întâia dată în aplicare la românii din Ardeal cel mai important principiu al vieții sociale moderne, anume ideea de asociație, care reiese chiar din titlul ei original „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român”. Prin aceasta era indicat și modul pe care trebuia să se întreprindă toată activitatea ulterioară a societății. Punerea în practică a acestui principiu, care s'a făcut mai mult în mod instinctiv decât metodic, a dat cele mai bune rezultate, dovadă că poporul român are aptitudini înăscute pentru viața socială în sensul modern al acestui principiu de viață. Toată activitatea ulterioară a „Astrei” se bazează pe o strânsă colaborare dela om la om.

Cu mijloace extrem de modeste, strânse din cotizații dela membri, „Astra” a desfășurat o activitate foarte rodnică. Cum am spus și cu prilejul ultimului congres ținut la Zalău, din programul indicat chiar în titlul original n'a putut fi realizată decât partea a doua, aceea privitoare la cultura poporului. Această „cultură a poporului” a fost interpretată foarte just ca o dezvoltare a facultăților spirituale în toate direcțiile vieții, iar nu ca o înmagazinare de cunoștințe teoretice și fără viață. Pentru aceea în propaganda culturală s'a pus totdeauna mai

mult temeiul pe învățătura cu graiu viu decât în scris.

Practica vieții a arătat chiar dela primele începuturi, că sfaturile date cu graiu viu la întrunirile populare aveau un efect imediat, întru cât chestiunile și problemele puse în discuție de către conferențiarii ațârau curiozitatea auditorului și țărani prindeau mai ușor ideile și sfaturile date. După conferințele urmau discuții libere și țărani își arătau singuri dorințele lor, care, puse în legătură cu cele propogate de conferențiarii, duceau de multe ori la realizări practice și imediate. În felul acesta s'au format diferite asociații țărănești cu scopuri gospodărești.

Conferențiarii „Astrei” se recrutau din modeste intelectuali ce-i avea poporul românesc din Ardeal, cari aveau o cultură mai mult sau mai puțin omogenă. Imprejurarea aceasta a făcut ca toată acțiunea de propagandă să aibă o unitate de idei și de principii de viață, care în mod firesc și logic a influențat întreaga românie din Ardeal, realizând o admirabilă unitate de idei și sentimente.

Astfel era pregătită în prima perioadă de activitate a „Astrei” populația din Ardeal când în anul 1884 s'a desfășurat marea mișcare națională, politică și culturală, la Sibiu prin ziarul „Tribuna”, de sub conducerea lui Ion Slavici care atunci era unul din cele mai ispititoare fagăduinți ale genului românesc.

Mișcarea dela „Tribuna” a început deodată și cu aceleași puteri de afirmare în două direcțiuni: politică și culturală.

În politică a afirmat chiar dela început principiul național ca țântă supremă a luptei românilor din Ardeal, iar în privința culturală a dat cunoscuta lozincă

că „Soarele nostru răsare la București”. Cu apariția „Tribunei” s'a schimbat toată situația în Ardeal. Lozincă aceasta a fost ca un curent electric, care a deschis de-odată ochii tuturor. O orientare nouă s'a produs în toate manifestările publice.

„Soarele la București răsare” devenise o frază cu putere magică.

Coloanele „Tribunei” păreau a fi fost scrise cu litere de foc, atât de mult impresonase generația de atunci. Erau idei nouă în haină nouă. Politică tradițională, care culmina într'un dinasticism, necesar, fără indoială, încă atunci, dar dus prea în extrem, se preschimba cu fiecare număr nou al „Tribunei” într'o politică mai actuală, care lăsa să se întrevadă că dreptatea pentru poporul român nu va veni niciodată dela „drăguțul de împărat”, ci de aiurea... Așa cum s'a și întâmplat.

Mișcarea tribunistă în politică a culminat în cele două procese al „Replicei” și al „Memoranțului”, care duseră faima a-suprîrilor unguerești în toate țările civilizate din Apus și chiar peste ocean.

Din punct de vedere cultural această mișcare a avut o deosebită importanță prin faptul că pentru întâia oară apărea în Ardeal un ziar scris în limba curat literară, așa cum era vorbită și scrisă la București.

Nu a fost o simplă coincidență că „Tribuna” a apărut la Sibiu, unde își avea sediul și „Astra”. Aceste două nume nu pot fi despărțite unul de altul, când se vorbește de dezvoltarea vieții culturale în Ardeal. Epoca culturale moderne acolo începe cu anul 1884 și e strâns legată de activitatea „Astrei” și a „Tribunei”. Dela această dată vom începe și noi cercetările menite a pune pe ceterorii acestei reviste la curent cu problemele culturale în Ardeal.

ION BAILĂ

Cronica muzicală

AL III-LEA CONCERT AL „FILARMONICII”, (Dirijor: Rhené-Baton)

DOUA CONCERTE DE VIOARA. (Kubelik și Ghiga)

Nu e mai mult de o lună de la începutul stagiunii muzicale, și evenimentete se întefese, concerte felurite se organizează, publicul manifestă interes pentru activitatea muzicală și viața artei sonurilor, capătă din ce în ce mai viguros elan. „Filarmonica” și „Opera” și-au fixat planul de lucru, s'au și așternut la muncă pentru realizarea lui și dețin, astfel, centrul interesului în mișcarea muzicală, în vreme ce soliștii de tot felul, vocali și instrumentali, organizează concerte aparte, străduindu-se pentru păstrarea idealului de perfecțiune individuală.

Al treilea concert simfonic a fost dirijat tot de Rhené-Baton. Programul, ca și la concertul anterior, consacrat exclusiv muzicii franceze, ale cărei particularități stilistice Baton le cunoaște serios, le și poate reda și evidenția în interpretările sale. Jacques Ibert (Escapes), Fauré (Pelléas et Mélisande) și Chabrier (Uvertura la „Gwendoline”) formau partea II-a a programului care avea înscris ca piesă inițială simfonia în si bemol a lui Ernest Chausson. A ascultat auditorul entusiast al lui Baton, cu o înfrigurată bucurie spirituală, Simfonia lui Chausson. Baton a proecat, într'adevăr, atâta lumină asupra piesei acesteia, a pus apoi atât sbucium în reliefaarea genului specific al lui Chausson! Inșă, ori unde facerci o lămurire asupra stilului lui

Chausson, ești întâmpinat cu numele lui Franck și Wagner. Este adevărat, în cealce privește procedeele tehnice. Mai ales influența lui Franck să străvede până și în acele ecouri frecvente ale deilor care străbat toate părțile simfoniei, suprapunându-se în ingenioase contrapunctări, sau generând aspecte nouă din antitezele ce rezultă prin înalțuarea diferitelor idei. Finalul Simfoniei — Simfonia este formată din trei părți ca și la Franck — utilizează motivul introducerii în aceeași manieră ca și finalul simfoniei lui Franck. Orchestra lui Chausson, de asemenea, nu este neinfluențată de Wagner și Franck. Dar ce puritate sufletească, ce nobilă concepție de viață, ce înalt idealism, ce mistică și creștină emoție pentru durerile și bucuriile umanității, mocnesc în opera acestui fericit, trăind în opulența bunurilor pământene, înconjurat de toate părțile de rafinerie artistică, de gust și de spirit, trăind însă nici cât Mozart, 34 ani, răpus stupid de un accident de bicicletă! Aceste deosebite însușiri sufletești și tot tragicul ruperii lui Chausson din viață, copleșesc spiritul ascultând simfonia în si bemol. „Une musique d'une sonorité suave, sereine, égale, un flot pur sans chatoiments séduisants, une onde calme, fraîche, lucide, où parfois un sanglot profondément humain s'élevait” peste care plutește induieșetoare și caldă „une lamentation poignante, une plainte hu-

+ Ioan Ciorănescu

...flori îți cad arar
În sufletul în care ai cimitire
Unde pe crucile spoite n'au var
Sunt porumbei tăcuți, fără privire.

Pe poate o 'urudire între ei
Și păsările gingaș-plutoare.
Tu însă, porți în suflet porumbei
Ce nici odată 'n larguri n'au să zboare.

I. CIORĂNESCU: „PORUMBEI“.

Era timiditatea-i de fiecare zi, neîncrederea aripioarelor albe, sau tristețea gândului mai adânc, dominator, al zădărniceii?

Infloresc apoi ritmul și rimei ca spre raze lunare mîmoze singuratică, ecouri interioare prefăcându-se în șoapte, gemete, frînturi din trupeasca suferință care l-a doborât prea de timpuriu:



maine dont le désespoir tragique surprend; mais le réseau symphonique l'enlace, la fond, la mêle progressivement à son murmure et tout se pacifie toujours dans une expression religieusement calme. (Camille Maclair).

Concertele de vioară au atras întotdeauna publicul nostru. Este și vechi, dar și interesant exercițiul artistic care adaptează organismului uman ca un mădular nou, posibilități de exprimare muzicală care fac din vioară „regina instrumentelor“. Nu e vorba, grație dexterității tehnice la care se pretează, studiul vioarei poate duce la un abil exercițiu de degete și arcus, care să investească pe un stăpânitor de viteză, cu titlul pompos de „rege al vioarei“, Regalitatea, cum se vede, este foarte frecventă în domeniul vioarei. Și vechi. În secolul al XIII-lea chiar, se citează un „rege al vioariștilor“, ales de poezi de balade, cântăreți și muzicanți. Această regală titlatură nu era nici humoristică, nici șarlatanească. Până în secolul al XVIII-lea poate fi urmărit acest rege al vioariștilor, organizând și conducând breasla, numind maestri în provincie și stăruiind pentru progresul artei violonistice.

Titlul reamare abia acum în urmă legat mai mult peiorativ de numele câtorva copii, minunați într'adevăr ca agilitate de execuțiune, dar mai întotdeauna lipsiți de capacitatea artistică necesară unei interpretări muzicale. Adolescența coincide foarte des cu apusul carierei unor asemenea „copii fenomenali“. Ceva din aureola regalității — să-i zicem — infantile, tot rămâne în jurul numelui unor aparițiuni ca cele de care vorbim. Kubeik, bunăoară, care a isbuțit să umple Lunea trecută sala Ateneului până la ultimul loc. Ba, a stărnit atâta curiozitate, încât abia țineau jandarmii piept mulțimei care aflua spre Ateneu. Și ce deceptie, apoi! Ce îndrăzneală speculă a bunului și naivului nostru public! Dar, în definitiv, ce bun motiv pentru învățatura de mînt pe care o nădăjduim din acest ciudat prilej!

În acciaș seară, într-o sală mult mai modestă, în sala Sindicatului Ziariștilor, tot concert de vioară. Ion Ghiga; acompaniat de Mihail Jora, se încordau în interpretări cucernice, redând cu toată convingerea și cu toată puterea credinței artistice, pagini de muzică aleasă, din care am putut auzi Sonata Kreutzer, și câteva piese de violonistică de Kreisler, Fauré și Debussy.

GEORGE DIACU

Au înghețat în mine vii părae
Și-și îmbracă vântul coloc
De ce nădejdea soarelui-văpae
Nu-mi aduce iară sângele spre scoc?

I. C.: „PLANS INECAT“. (Cuvântul literar, II).

Versul poate fi altceva decât realitatea.

La Ciorănescu amândouă noțiunile se confundară atât de firesc.

Față în față cu adevărurile fatale, cu siguranța apropiatei prăbușiri, îmbrăcăm tremurând peste chipul lucrurilor, îmbătrânitul vestmânt al durerii.

Tiucrețea uluită de spaima înfrângerii se topea ca o flăcărue în ploae. Simțea, lent, groasnic, căldura vieții risipindu-se.

Și copleșitorul desnodământ l-a găsit pe Nelu Ciorănescu istovit, cu puterile roase, — pradă ușoară — infrigurat apăsând pe gratiile pieptului unde tusea sgâlțâia, nebunește, răs de ură.

Nu vom căuta niciodată în traiul zilnic ce înseamnă amicitia, ce sens adevărat să aibă această minunată prismă deopotrivă luminoasă pentru toți ochii. Ne-am mulțumi trăind-o, aproximativ, declarându-ne adică încântați de aspectele ei în propria-ne viață.

Poate: un vierme cât forma unei cute de surâs lăsește, un ciudat vierme care secretă în juru-i mătasa deasă a sincerității...

Pe oricine-l poți primi cu un surâs, ori cui poți fi după o lună de cunoștință prieten.

Dacă ești puternic, o vedem pretutindeni în fiere domeniu, un simplu capriciu îți creiază noi favoriți.

Maladia sentimentelor cordiale din obsesia veșnicului uman sau din limbușia dorinței de a „încuraja“, ca și refrenul amicitiei desinteresate fredonate pe nas, sunt nu numai mici banalități dar mici monstruozități curente...

Iată de ce — era poate nevoce de-o mai confuză explicație — nu te-am intrisitat, bunule cetitor de literatură din ultima vreme, unele regrete calde, după moartea poetului Ciorănescu. Rostul acestor rânduri însă nu va fi să reia gluma neisbită. Ci să readucă aminte că poetul acesta mort prea tânăr, — într'un fel vechi și dureros de propriu lor poezilor, — trebuie să fie printre ultimii stinși astfel, dacă e drept că nu știm prețui cu adevărat decât după ce pierdem.

Oh, mai ales îți lasă dezolare, pierderea lucrurilor neavute deplin, a unei iubiri noi — poate că „nouă“ așa cum nou îți-a părut interiorul casei în care, tu, pătrundeai întâia oară, — sau, a unei prietenii presimțită cu îmbătare de suflet, precum la marginea unui câmp românesc mireasma sălbatecă de floare.

Pe Nelu Ciorănescu îl știu și-i păstrez amintirea în câteva scrisori, și ele, ocazionate de legături cari n'au putut fi strânse.

Am fost mereu departe. Nu l-am cunoscut măcar, personal. Și nu l-am cunoscut, ca să-mi rămână apoi până la sfârșit dezolarea aceasta. Căci întâmplarea ca un om sub tirania ideii de a inventa cruzimi pentru alții, mi-a născocit în chiar ziua înmormântării lui, una sfâșietoare. Moartea lui am aflat-o dintr'un ziar... Pe urmă: începutul acesta de toamnă fui destul de bolnav ca să nu pot ieși, și nu destul să nu mai fi aflat...

Când oiu putea, voiu merge pe drumul cimitirului, singur pe unde trecură înșirați de profesori, în urma convoiului,

copiii de școală primară — cetitorii „Prichindelului“ lui și ai revistelor unde publica pentru ei, — toți ai lui, câțiva colegi de facultate, câțiva prieteni și poata un mănunchi de cetitori maturi.

Aș vrea să fie amurg minnat de-o tristețea neobicinuită de-o toamnă nouă, să merg presimțindu-l alături, vorbindu-mi, acum, prima dată, — începând, așa, prima noastră discuție... Un amurg care să ne găsească singuratici și absorbiți, amintind stăntețele lui Moreas minunat traduse de cel mort...

Dar răsunător ultimul cuvânt sună de realitate, brutal, ca un ceasornic destepător din tăcere...

Voiu fi în mijlocul orașului.

Și în forfoteala năucă a străzilor cu aceiași oameni grăbiți, cu studenți, fără pardesiu, tineri tot fără pardesiu dar cu mânuși, piept foarte în afară și pantaloni foarte largi jos, în huruitul tramvaelor întrerupt, în trăsurile cu femei elegante, la băfeșii ce se întorc mahalalei lor, dela școală, certându-se „în rând“ sub gălăgia zadarnică a monitorului, — nu voiu avea dreptul să cer nicăeri semnul celei mai mici întristări, nicăeri să descopăr o lacrimă amintindu-l.

La un chioșc cineva se va opri să cumpere revista literară, unde-i vedeam, nu-mele, un copil să ia ziarul pentru cei mici la care a publicat și Nelu Ciorănescu, — pentru ei...

Aș vrea să vad — cum stau amândoi apropiați de tot — băfeșul ridicând ochii spre domnul străin să-i spună, cu o gingășie care numai copiilor le isbutește, mălăut:

— Știi... a murit...

Și domnul să nu rădă. Să-l mângâie pe umărul mic cu interes și mirare. Și să plece amândoi vorbind...

Nu știu ce încăpățânat gând stărue să-mi spună că o poveste insuportabilă s'a repetat. Că dacă Ion Ciorănescu ar fi fost altcineva decât fiul unor săteni din Dâmbovița și, vai, sârguincios stihuitor mereu modest, n'ar fi sfârșit în felul acesta. Că s'ar fi putut salva o ținerete care era hârnice nearătoasă dar cinstită, o dragoste de istovire pentru literatură astăzi rară, un talent care adăpostea ca un ram primăvaraie, minunați muguri de poezie și virtuozitate.

Dar, pentru că vorbelor ce par triste banalități ocazionale la un mormânt, nu-mi adevărul le reintegrează, amplu, măsura unor simțăminte curate, — iată ce sevă amară umplea tulpinița aceasta care fu otrăvită de însuș pământul unde se înfingea nădejdea rădăcinilor: căc, cred, vor fi semnificative dureroasele rânduri ce-mi seria la 20 Maiu, c., din sanatoriul Geoagiu de Jos (Hunedoara):

„Te-aș ruga să-mi trimiți, în plic pe adresa de mai jos (sanatoriul!) manuscrisul meu „Conștiința“, traducerea din Victor Hugo...; mi-ar fi de folos întrucât aș publica-o la „Universul Copiilor“, unde mi se plătește colaborarea...”

Și ce aspru sfârșit din aceeaș scrisoare care fu ultima: „mă află aci în sanatoriu, bolnav de tuberculoză și am suspendat orice activitate literară. Mai scriu din când în când doar la reviste pentru copii, când mă află în jenă financiară. D-ta ce mai faci? Cred că faci bine fiindcă ești sănătos. Și acum, fiindcă ți-am pricinuit destulă spaimă spunându-ți de ce boală sufăr, te las eu bine nădăjduind un răspuns, etc“.

Nevoia banilor revenea sec, un refren oribil.

Am subliniat pasagiile. Concluziile ce mai rămân, sarcina lor privește viitorul, le transmit cetitorului amabil. El e de fapt unica nădejde a scriitorului...

MISTICA ANTICA

FEDERAȚIA UNIUNILOR INTELECTUALE

REVISTE

Cielul de conferințe inaugurat de „Societatea de Estetică” în legătură cu problema misticismului s'a încheiat Duminică, 31 Octombrie, cu conferința d-lui V. Pârvan, intitulată **Mistica Antică**.

— Omul, — începe d. Pârvan, — este un fenomen insumabil în seria de fenomene ale cugetării universale. Dar omul vrea să cunoască taina prefacerii. Se pune însă întrebarea: Ceeace este finit cum să cunoască infinitul? Sau ceeace este viu cum o să înțeleagă cu adevărat moartea? Sunt întrebări cari dau mult de gândit, dar cari totuși n'au împiedicat pe oameni să încerce să pătrundă în taină.

Conferențiarul indică apoi cele trei căi de investigație:

Una prin **cunoaștere** (căutare); alta prin **suferință** (mesopotamienii) și alta prin non-ființă (India).

Sunt diferite forme ale misticei antice care aplicate **nordicului** își traduc manifestarea prin acțiune, luptă aprigă. Indo-europeanul cunoscu clipa de unificare în agitație și vibrația intensă a întregii lui ființe. Menționând totodată și formele de manifestare ale misticei grecești d. Pârvan stăruie asupra tipului mesopotamian care în suferință căuta rezolvarea tainei. Tot ce putea contribui la torturile sufletești era îmbrățișat cu ardoare de mesopotamian. Soarele arzător îi chinuia sufletul, procurându-i suprema voluptate mistică. Această nouă formă pregătește calea misticei creștine. (Luați, mâncați, acesta este trupul meu etc.). Identificarea în suferință cu D-zeu constituie esența mistice creștine care recomandă că individul nu se poate desvolta în afară de Dumnezeu. **Indianul** merge pe calea **non-ființii**. Ființa lui nu se chinuie ci se dizolvă. Cum să accepți moartea dacă la început a fost ființa? argumentează mistica indiană. Cum a intrat atunci non-ființa în ființă? Mai degrabă trebuie să afirmăm că la început ființa și apoi termenul ultim este tot non-ființa. Indienii suprimară complect lumea simțurilor, dar cultivară cu frenezie un al șaselea simț care caută să facă legătură cu Divinitatea, cu Eternitatea.

ARTISTICE

Fundația Principele Carol a organizat pentru luna Nov. c. — sub direcțiunea criticului de artă **Oscar Walther Ciseck** — o expoziție de pictură cu lucrările celor mai reprezentativi maestrii români, aparținând școlii moderne.

Vor urma în lunile viitoare, câte-va expoziții retrospective — toate având ca țintă un scop înalt educativ.

Aceste expoziții sunt aranjate în sa-loanele Fundației din str. Paris 20 — și vizibile în fiecare zi dela 8—12 dim. și 3—7 seara.



El a cunoscut și l-a înduioșat soarta lui Petică, Nemțeanu și atâția.

Dacă Ioan Ciorănescu n'a apucat nici maturitatea anilor nici a talentului lor, cu atât mai tristă îi e amintirea lângă tovarășii lui într-o suferință.

...În câțiva, cari i-au fost mai aproape, va sfârșia încă împreună cu enigma haină a morții, regretul că s'ar fi putut altfel.

Amintească-și însă ei, la paserile însetate, șorul săgeată peste apa curgătoare.

Ai putut oare să blestemi, și pe cine, fiindcă undă asupra căreia pasărea cerului își coborise o clipă setea s'a strâns în adânc și au năvălit alte unde?...
C. M. TEODORESCU

Al III-lea comunicat, dat cu prilejul **Congresului Federației Uniunilor Intellectuale**, ținut la Viena între 18 și 20 Octombrie 1926.

A treia adunare generală a Federației Uniunilor Intellectuale s'a ținut astăzi dimineață sub președinția d-lui de Hofmansthal. Președinții comisiunilor au supus rezoluțiunile lor adunării generale care le-a votat cu unanimitate. D. Paul Valery care a sosit din Franța a fost primit de adunare cu aclamații, făcându-i-se mari ovații.

Profesorul Bodrero de la Universitatea din Padua, președintele „Comisiunii de apropiere intelectuală”, propune o colaborare regulată cu „Institutul de Cooperare intelectuală”, mai ales în ceeace privește traducerea și editarea cărților.

D. Luchaire, director al „Institutului de cooperare intelectuală” a trimis Adunării o telegramă pentru ca Federația să-i comunice toate desideratele. Prof. Bodrero mai propune publicarea unui dicționar francez și german cu traducerea și explicarea termenilor politici, cari, de cele mai multe ori sunt pricina neînțelegerilor dintre două țări.

D. Emil Borel, dela Institutul Franței, președintele „Comisiunii relațiilor internaționale”, propune să se privească cu simpatie încercările făcute pentru organizarea politică a Europei, fără însă de a manifesta vreo atitudine până când aceste încercări vor fi oficial aprobate de Societatea Națiunilor.

D. Jenlinek, cehoslovac, președintele Comisiei pentru organizarea mișcării, contele Dohna, german, președintele Comisiei de propagandă și d. Pillat, președintele Comisiei financiare au făcut propuneri precise asupra mijloacelor de dezvoltare și activare a scopurilor Federației. Vom semnală motiunea d-lui Riegler, român, pentru reelementarea studiului internațional de folclor.

Propunerile comitetului permanent, prezidat de prof. Enriques, italian, cuprind deziderate pentru participarea Uniunilor intelectuale engleze și americane la lucrările Federației.

După votarea acestor rapoarte și după citirea unei scrisori a d-lui Vienot, (Franța), d-nii Pontremoli dela Universitatea din Milan și Bergsträsser (Germania), au ținut emoționante discursuri menite să evidențieze spiritul de bună înțelegere și dragoste care animă pe toți, precum și suflul puternic pe care eforturile tuturor îl dau lucrările Federației.

Prof. Enriques, dela Universitatea din Roma, a făcut ca d. de Hofmansthal să fie proclamat președintele Adunării și Prințul de Rohan, secretar general.

Mulțumind, oratorilor în numele Adunării, d. de Hofmansthal, rosti câteva cuvinte simbolice și emoționate asupra viitorului Federației, insistând asupra speranțelor pe care lumea intelectuală le pune în străduințele tinerilor.

Ședința s'a terminat în aplauzele prelungite ale asistenței.

Azi, după amiază, d-nii Paul Valery, Théodor Litt și Balbino Giuliano vor face o discuțiune publică asupra „rolului intelectualului în organizarea Europei”.

Viena, 20 Octombrie 1926.



Rassegna Culturale della Romania

„Fundația culturală Principele Carol” aduce de ani de zile incalculabile servicii, culturii românești; prin misionarismul slujit de valoroși scriitori sau oameni de cultură, prin înființare de căminuri culturale și biblioteci sătești; prin reviste de literatură și vulgarizare, prin organizarea expozițiilor în țară și străinătate, prin organizarea concertelor Filarmonice, — activități diverse și impunătoare, pentru a căror cunoaștere trimitem la „Albumul”, pe care Fundația l-a tipărit în admirabile condiții tipografice, la împlinirea celor 5 ani de activitate.

„Fundația” publică în acelaș timp o revistă pentru informarea străinătății, redactată în nemțește (**Kulturnachrichten aus Rumänien**) și în italiană (**Rassegna Culturale della Romania**), cu articole sintetice despre literatura și arta răsimpului, încredințate unor scriitori ca: Em. Bucuța, Al. Marcu, Tudor Viau, O. W. Cisek, etc., și cu reproduceri din texte sau monumente de artă.

Ultimul număr din **Rassegna**, (II, 3—5, nu, O. W. Cisek, etc., și cu reproduceri de pe tablouri de Grigorescu, însoțindu-le de o mică schiță biografică și critică asupra pictorului. Articolul d-lui **A. D. Culea**, despre „Cultura populară din România”, face un valoros bilanț al tuturor instituțiilor cari se ocupă de hrana sufletească a poporului, bilanț, pe care, pentru importanța lui documentară, îl vom traduce în numărul viitor al revistei.

Mișcarea literară, mișcarea teatrală și pedagogică și dicționarul limbii române, sunt tot atâtea chestiuni pe cari **Rassegna** le tratează succint, dar cu competență.

Logate informațiuni culturale completează fascicula.

A mulțumi „Fundației” pentru o operă de așa de mare utilitate, ca și pentru calitatea acestei opere, — este o datorie elementară.

□ „**Viaja Românească**” (1926. Anul XVIII, Septembrie, No. 9): Ion Pillat: Elegie; Stejar Ionescu: Zăna Fumului; D. V. Barnoschi: Coueismul; Mihael Codreanu: Ingerul Măsurii. — Zeița veche. — Netrebnicul; Al. A. Philippide: Considerații confortabile („Fotografie artistică” sau vorbe despre romanul român contemporan); Dan A. Bădăreanu: Causalitate și finalitate în Logică; A. Ceblov: Ionici; Demostene Botez: Veneția; D. I. Suchianu: Contribuție la preistoria „plus-valutei”; G. Ibrăileanu: Cronica literară („La Medeleni”); Petru Suceu: Cronica socială (Structura proprietății noastre agrare); P. Nicanor & Co.: Miscellanea (Parlamentarism și anti- — Inferioritatea democrației. — Pentru cetitorii lui Proust. — Ionici).

ȚARA DE JOS

Numărul pe Octombrie (III 10) al revistei care a concentrat tinerele elemente culturale bărlădene, se deschide cu prima parte dintr'un studiu politic: „Fenomene reacționare”, al d-lui **N. N. Vasiliu**. D-sa caută să distingă între o criză a democrației și teoretizările reacționare „importate din ideologiile apusului”. Mai exact, d-sa se războiește cu cei grupați în jurul „Cuvântului”. — D-na Mia Frolo: O grațioasă schiță „Acuarela”. — D-nii **G. Nichita, F. Aderca**, versuri. — D-l **G. Gardas** scrie despre cronicarul Neculce și d-l **P. Papadopol** din trecutul literar al Bărladului, o schiță bibliografică despre „Făt-Frumos”, revista apărută la Bărlad în 1904. — Cronică și informație, variată.

E C O U R I

REDAȚIONALE

□ Ziua și orele de redacție, la „Universul literar“, se fixează, Joia, între 5—7.

□ Din motive de ordin tehnic, cronica plastică a d-lui N. N. Tonitza, nu apare în numărul de față.

□ Admirabilele desene ce însoțesc poezia „Scyfil“ din numărul de față, sunt datorite d-lui Teodorov.

FALANGA

Am citit revista d-lui Mihail Dragomirescu, inviată, după 16 ani, la miez de noapte, odată cu duhurile rele, cu acel calm pe care îl dă conștiința că te afli în fața unei proiecții.

Am recitit, deci, toate acele argumente pe care le-am tot auzit dela război încoace și dacă nu ne hotărîm încă să ne înscriem — cum pretinde „Falanga“, — printre vrăjmașii literaturii sănătoase pe care singură ea și Institutul de literatură le practică și le proclamă, este pentru că ni se promite o execuție. O așteptăm cu inima ușoară și fericiți să mai putem supraviețui asasinatului.

Ținem însă să atragem atenția și să liniștim, cu o minută mai devreme, zelumul delatoricesc al simpaticului recenzent, că „toate se fac“ la această revistă cu știrea redactorului.

Redactorul răspunde de tot ceea ce se publică, — și chiar de ceea ce nu se publică în paginile „Universului literar“.

Redactorul își recunoaște, — e drept, — oarecare curaj și nu se sfiște să apere pe toți, împotriva tuturor. Sau, cu alte cuvinte, să publice, unul lângă altul, scriitorii cari s'ar sfâșia, dacă ar fi lăsați propriilor lor porniri.

Convins însă că peste toate fagile acestea de manevră, există o literatură și o viață literară, a cărei imagine se cerează să o prindă, redactorul stă impasibil în mijlocul reproșurilor.

Iată de ce „Falanga“ păcătuiește prea de timpuriu, când ne reclamă „consiliul de direcție“ al „Universului“.

Astfel de demersuri scoboară o acțiune, lipsind-o de seriozitate. Și „Falanga“ n'are nici un interes să-și agraveze o situație destul de dificilă.

Inceapă „Falanga“ execuția, — fără nici o teamă. Îi vom face toate onorurile.

Și cu această explicație, putem intra în ordinea de zi...

SCRIITORII

□ Dl. E. Lovinescu a scos de sub tipar volumul I, tratând despre Evoluția ideologiei literare, din Istoria literaturii române contemporane.

Lucrarea întreagă va îmbrățișa literatura română dintre 1900—1925 și va avea șase volume:

1. Evoluția ideologiei literare
2. Evoluția criticii literare
3. Evoluția poeziei lirice
4. Evoluția prozei literare.
5. Evoluția literaturii dramatice.
6. Mutația valorilor estetice.

Prețul primului volum, lei 75.

□ În editura „Cultura Universală“ a apărut, un elegant volum Poezii, datorit d-lui E. Relgis.

În aceeași editură tot de d. E. Relgis, un volum de poeme în proză: Melodiile tăcerii (prețul, lei 40).

□ Bucăți de noapte se numește elzeviriana plachetă de poeme în proză pe care o publică poetul G. Bacovia.

□ Dl. Ion Clopotel, redactorul șef al revistei clujene „Societatea de mâine“, a dat la iveală (ed. revistei „Societatea de mâine, Cluj, 1926, lei 100). Un prețios

volum: **Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România.**

Volumul tratează, între altele, despre: Decrepitudinea monarhiei habsburgice; opresiunea ungurească; organizarea revoluției; acțiunea revoluționară a domnului Iuliu Maniu la Viena, tratativele dela Arad; Solidaritatea politică a Românilor ardeleni; Convocarea Adunării Naționale; proclamarea Unirii; calvarul Bihariei; Sub ocupația franceză; principii politice ardelenice.

□ Antiquitas rediviva. (Vremurile revin), romanul credinței eroice, al d-lui Gheorghe Băgulescu a apărut, ilustrat de pictorul Stoica, la tipografia „Apărarea Națională“. — Craiova (lei 120).

□ D.N. I. Herescu ne roagă să anunțăm că tipărește un volum de versuri: „Cartea cu lumină“, într-o ediție limitată la 300 exemplare, pentru rarii cititori de ocazie și pentru bibliofili. Această ediție va apare la Institutul „Scrisul Românesc“ din Craiova, în condiții de lux, și va cuprinde: 250 exemplare broșate, numerotate dela 51—300, a 60 lei exemplarul (volumul se vinde în cost) și 50 exemplare, cartonate artistic, numerotate dela 1—50, a 120 lei exemplarul.

În comerț nu se vor pune decât acele exemplare care vor mai fi disponibile când volumul va ieși de sub teasc. Cei care doresc să-și rezerve un exemplar, pot să anunțe, trimițându-și adresa exactă, pe adresa: N. I. Herescu, Craiova. (Sunt rugați să pună pe plic, mențiunea: Pentru volumul „Cartea cu lumină“). Volumul le va fi expediat îndată la apariție, adică la jumătatea lui Noembrie.

REVISTE

Viața literară

Ultimul număr al revistei d-lui I. Valerian, aduce pe lângă prețioasele contribuții ale statornicilor ei cronicari, o frumoasă convorbire cu actorul Ion Sârbul: observații de mare adevăr referitoare la teatrul sătesc, la repertoriu și literatura dramatică originală.

Creatorul atâtor neuitate figuri, care este actorul Ion Sârbul, se vedește mai ales, un spirit independent. De pildă când judecă, într-o spirituală șarjă, cinematograful:

În principiu nu prea îmi place să văd pe alții jucând. E destul să citească piesa și mi-l închipui pe fiecare în rol. Dar dacă teatrul îmi este indiferent, când nu joc, apoi cinematograful nu-l pot suferi. Nu se poate concepe o artă mai stupidă ca ccranul. Cred că cinematograful a fost inventat numai pentru surdo-muți. Și asta ti-o vorbesc din experiență, căci am avut și eu nevroza să filmez. Este o meserie de bărbier. Nu există nici un pic de înțelegere, un pic de artă. Mi-aduc aminte de repetiția filmului meu. Regisorul era neamț. Parcă-l aud și acum: „So, so, so, gut; so, so, nicht gut; noch einmal, noch, noch, noch“ și iar „so, so, so“. — până când ametea. Nu aș mai face cinema decât vreodată când mi-ar crăpa buza de foame ca să fiu regește compensat de toate stupiditățile la care te expui.

Pentru cinematograful, prinzi omul de pe stradă și-l proclamă actor. Este groaznic. Marele public este amator de senzational, altfel ar observa harababura de pe pânză, acțiunea fragmentată fără gust sau logică. Admit cinematograful numai ca auxiliar științific mai ales la sate, — dar nu pentru educația artistică.

CARTEA

Numărul de după vacanță (I, 4, Iunie—Septembrie) al cunoscutei reviste bibliografice, „Cartea“, aduce un material cu adevărat copios. Redactată în

trei limbi, românește, franțuzește și nemțește, ea aduce pe lângă material de ordin pur bibliografic, recenzii de cărți, — beletristică, știință, etc., — apărute în cele trei limbi în care o redactată revista, și o spirituală și bine informată cronică. „Documentarea intelectuală“, care e una din devizele „Cărții“, e urmărită cu selectă scrupulositate, cu pasiune chiar. Redactorul acestei publicații nu e numai un informat: El posedă frumoase însușiri literare, un duh de om care multe a văzut și și mai multe a descusut, un prețios dar de observație, dublat de un atenuat scepticism, care dă scrisului său o marcă de personalitate artistică.

Reflecțiile d-sale în marginea vacanței, sau acelea pe tema presei, — admirabil capitol din istoria culturii moderne românești, — sunt modele de cronică culturală. Vom da ca exemplificare — sacrificând acele observațiuni de o așa de acută justete cu privire la presă — rândurile de justificare a vacanțelor scriitoricești:

Există însă o seamă de oameni cari au nu numai dreptul, ci și porunca să plece, — mai cu seamă vara, — din locurile pe unde sălășluiesc de obicei. Aceștia sunt scriitorii. Căci numai umblând prin lume, observând oamenii, lucrurile și întâmplările, artistul poate săvârși o operă de seamă, după cum numai sburând pe pajști și sorbind sucul florilor, alina poate face miere. O operă de artă literară pierde când e rodită numai de imaginație. Noi, cititorii, vrem să găsim într'însa ceva din sufletul nostru, din necazurile și bucuriile noastre, din griile și nădelile noastre, din experiența noastră, din tot ce alcătuiește, slujind sau împodobind, viața noastră. De aceea artistul, cu cât va privi sub un orizont mai larg și va pași pe un câmp mai întins, cu atât va cuprinde fășii tot mai multe și mai mari din însăș făptura noastră.

...Va trăi și el mai intens. Mai din plin și mai matur. Un om umblat prin lume e de câteva ori mai învățat decât altul care a stat locului.

De aceea artiștii să cuture lumea în lung și în larg, să străbată orașe și sate, poiene și păduri, văi de munți și tărâni de ape, lumea asta mare a lui Dumnezeu. Natura e doar darnică cu dânsii; ea le arată tot ce are ea etern, ca pe urmă să ne împărtășească și pe noi.

Să cuture deci scriitorii lumea, s'o vadă, s'o simtă și s'o înțeleagă. Numai așa vor fi talmacii ei.

CLOPOTUL

A apărut (I, 1 Octombrie), la Strehaia (Mehedinți), sub conducerea d-lui C. Pa-pacostea-Pajură, Colaborează: Leon Ferar, Ion Pass, Sarina Cassvan-Pass, I. Mehedințeanu.

Dela însemnări reproducem versurile lui Heliade de pe piatra funerară a lui Eufrosin Poteca, ce se află înmormântat la mănăstirea Gura Motrului, 20 km. depărtare de Strehaia:

„Aci cu trupul zace
„Eufrosin cuviosul.
„Cu sufletul e'n ceruri,
„Cu mintea'n cele scrise,
„Cu numele în școale,
„În inima junimei.
„Te-bucură Eufrosin
„Potecile biruintii
„Înguste și spinoase
„Știusă a le străbate.
„Al onorat viața
„De preot, de profesor
„D'apostol al lui Hrist“.

Redactor PERPESSICIUS